

AYRIŞMA (dissociation), zihinsel yaşamın normal bir parçasıdır. Örneğin, bazen bir telefon konuşması yaptıktan sonra şuur dışı biçimde karmakarışık birtakım karalamalar yaptığımı fark ederim. Bazen araba kullanırken olağan farkındalığım rutin davranışlarımdan bağımsız hale gelir ve gideceğim yere vardığımda oraya nasıl gelmiş olduğumu hatırlayamam. Diğer yandan füğ, kişilik yitimi ya da ayrıışmış kimlik hastalığı gibi haller adaptasyonsuzluk olarak görülür ve bu yüzden de patolojik olarak etiketlenir.

Kırık İmgeler, Kırık Benlikler: Klinik Uygulamada Disosiyatif Öyküler adlı kitaptan
Editörler: Dr. Stanley Krippner ve Dr. Susan Marie Powers
(Çeviren: Reşat Güner)

Ayırışma süreci bir derece sorunudur. Bu yüzden karalamak rüya haliyle karşılaştırıldığında küçük bir amnezi halinin oluştuğu yarı otomatik bir eylemdir. Fakat ayrıışmanın yüzeysel bir türü olan karalama zamanla otomatik yazı ya da çizim haline dönüşebilir.

Krippner'in işaret ettiği gibi, ayrıışma fenomeninin yorumları kültüre göre değişir. Bizim rasyonalist kültürümüzde ayrıışma patolojik olarak görülürken bir diğer kültürde bambaşka bir şekilde görülebilir. Krippner Puerto Rico'daki ruhsal celseler hakkında "Bu medyomlar dünyayla bir şekilde bağlantılarının kopmuş olduğu fikrini reddedeceklerdir, çünkü tam tersine onlar evrenin hayati bir parçasıyla bağlantı kurmaktadırlar." diye yazmıştır.

Yaratıcı ayrıışma kavramını tartışırken Krippner'in bakış açısını güçlendirmek istiyorum: Kırılma ya da bağlantı kopukluğu olarak görülen şey aslında daha büyük bir bütünlüğe ya da daha yüksek bir bütünleşmeye bir giriş olarak görülebilir. Bu hal, aşağıda da örneklerini göreceğimiz üzere, daha yüksek bir düzeyle "yeniden birleşmeden" önce aşağı benliğin ya da olağan gerçekliğin bazı yönlerinden "ayrışmak" anlamına gelir. Yaratıcı ayrıışma paradoksaldır, çünkü aynı anda hem yıkıcı hem de yeniden yapıcıdır. Aşağıda yaratıcı ayrıışmanın birbiriyle ilişkili üç tipini ele alacağım: ilham, medyomluk ve sürrealizm. Okuyucuların yaratıcılık fikri hakkındaki sezgisel anlayışlarına güvенеceğim.

İlham

İlham ve ayrıışma arasındaki bağlantı mitik Müzler fikrinde görülebilir. Yunan mitolojisine göre, dokuz müz vardır ve hepsi de Zeus'un kızlarıdır. Hesiod Teogoni adlı eserinde "koyunlarını güderken kendisine o görkemli şarkıların" nasıl öğretildiğini tasvir eder. "Bana bir değnek verdiler, sağlam bir defne sürgünüydü... ve içime ilahi sesi üflediler, olacak ve olmuş şeyleri kutlayan." Homer de "şimdiyi, geçmiş ve geleceği söyleyen kahin Calchas"ın peygamberane armağanını tanımlamak için kesin sözcükler kullanmıştır. Yine, İliad'da şair Müzleri çağırır: "Sizler tanrıçalarsınız ve her şeyi bilersiniz." Şair Müzler aracılığıyla her şeyin huzuruna gelmiş ve böylelikle olağan benliğinin sınırlarını aşabilmiştir.

Hesiod'un "içime ilahi sesi üflediler" ifadesi açıkça onun normal sesinden ve zihninden ayrıışmış

olduğunu ifade etmektedir. Şimdi ilahi ses onun vasıtasıyla konuşmakta ve bunun kanıtı olarak da o, geçmişin ve geleceğin şarkısını söyleyebilmektedir. Hesiod, tam anlamıyla ilhamlıdır; bir ruh onun içine üflenmiştir. Bu tanım ilhamın hiperventilasyon yoluyla ayırışma meydana getirdiğini ifade eder ki, bu durumun değiştirilmiş şuur hallerini (normal farkındalığın örüntüleriyle bağlantısı kopmuş haller) ortaya çıkarttığı bilinmektedir.

Müzlerden, ayırışmış şuur halinin kaynağı olarak söz eden bir başka referans rasyonalizmin sınırlarını bilen büyük bir filozoftan gelmektedir. Eflatun'un Fedr adlı eserinde Sokrat, "en büyük lütuflar delilik yoluyla ortaya çıkar." demektedir. Birkaç yaratıcı delilik tipi arasında Sokrat özellikle "Müzler tarafından ele geçirilme"den söz eder ki, onların yardımı olmaksızın hiçbir şair yücelik sınırına ulaşamaz. Odyssey'de bir Müz Demodocus'u sever ve onu görüş alanının dışına götürerek ona şairin ilhamlı sesini verir. Dodds (1968) Müz'ün anlamını yorumlarken "yaratıcı eserlerin egonun işi olmadığı hissi"nden söz eder. Diğer bir deyişle, yaratıcılık ayırışmayla bağlantılıdır.

Birçok yaratıcı sanatçılar kendi ilham deneyimlerini tanımlamışlardır. İşte size Batı'dan birkaç örnek: William Blake 25 Nisan 1803 tarihli bir mektubunda "Ebediyetteki arkadaşlar"ından söz etmiş ve onları kendisine çabucak dikte ettirilen şiirlerinin kaynağı olarak göstermiştir (Wilson, 1971, p. 330). Blake deneyiminin istem dışı yapısını vurgulamış ve eserlerinin "önceden düşünmeksizin hatta iradesine zıt" biçimde üretildiğini ifade etmiştir. Blake'in "Ebediyetteki arkadaşlar" deyişi literal anlamda anlaşılmayabilir, çünkü birçok şairler, peygamberler ve medyomlar kendilerine dikte ettirilen şeylerin kaynağının, yalnızca kendi şuurlu zihinlerinin akışı dışında değil, fakat tamamıyla farklı bir zihin, alem ya da gerçeklik boyutu içerisinde bulunduğunu söylemişlerdir.

Wolfgang Amadeus Mozart, çok erken yaşlarda büyük bir müzikal hafıza ve besteleme yeteneği sergileyen bir dahiydi. Onun bazı yetenekleri aslında günümüzde "deha sendromu" (savant syndrome) olarak tanımladığımız şeyi andırmaktadır. Örneğin bazı müzikal dahiler gibi Mozart da bir müzik parçasını bir kez duyduğunda onu her notasına varıncaya kadar tekrarlayabiliyordu. Bunun yanında o yalnızca üstün bir müzik hafızasına sahip olmakla kalmamış, orijinal bir müzisyen olarak da yetişmişti. Mektuplarından birisinde eserlerini nasıl bestelediği hakkında ilginç ayrıntılar vermektedir: "Tam anlamıyla kendi başıma olduğum, bütünüyle yalnız ve neşeli olduğum zamanlar, mesela bir at arabasında giderken ya da güzel bir yemeğin ardından yürürken veya uyuyamadığım gecelerde... İşte bu haller fikirlerimin en iyi akıp geldiği ve en bereketli olduğu zamanlardır. Nereden ve nasıl geldiklerini bilmediğim gibi onları zorlayamam"(Ghiselin, 1952, p. 45).

Mozart kontrapuan kurallarını nasıl uyguladığını, ilham yoluyla gelen fikirlerini değişik çalgılara nasıl adapte ettiğini tanımlarken "eserim zihnimde hemen hemem tamamlanmış halde karşımda durur ve ben onu iyi bir resim ya da güzel bir heykele bakar gibi inceleyebilirim. Partileri kendi muhayyilemde birbiri ardına işitmem, ancak onları olduğu gibi bir seferde duyarım ve bu süreç, hoş ve canlı bir rüya içerisinde gerçekleşir." demektedir.

Mozart'ın kağıda aktardığı eserlerinin "canlı rüya"sında işittiklerinden farklı olduğu nadirdir. Çünkü yazma süreci tamamen otomatiktir: "Etrafımda ne olursa olsun, yazarım. Bu sırada tavuklar, kazlar hakkında, Gretel ve Baerbel ya da başka konular hakkında konuşabilirim." Diğer bir deyişle o Janet'nin "dikkat dağıtma yöntemi" dediği şeyi kullanarak ikinci benliğini ön plana çıkartıyordu. Şuurlu zihnini kazlar ya da kızlar hakkında gevezelik edecek kadar ıvır zıvır şeylerle meşgul ederken, elleriyle, mantal olarak tamamlamış olduğu şeyi kağıda aktarıyordu. "Tüm bunlar," diye yazıyordu Mozart, "teşekkür borçlu olduğum ilahi Yapımcımın bana en büyük armağanıdır."

Friedrich Nietzsche kendi otobiyografisi Ecce Homo'da Zerdüşt Böyle Diyordu adlı eserini nasıl yazdığını anlatmaktadır. 1886 kışı, İtalya'nın Rapallo kentinde Nietzsche kendi değişimiyle Zerdüşt fikri tarafından istila edilmiştir. "On dokuzuncu yüzyılın sonu gibi bir zamanda şairlerin ilhama esir olacağı gibi bir kanıya sahip olan birini bulabilir misiniz? Eğer hayır diyorsanız, bunu tanımlayacağım. Eğer insanın içerisinde en küçücük bir batıl inanç kalıntısı varsa, bu kişi bir insanın Tanrısal gücün enkarnasyonu, sözcüsü ya da medyomu olabileceği fikrini tam anlamıyla reddetmeyecektir. Vahiy kavramı bu durumu kolayca açıklar ve ben bununla derinden sarsıcı ve rahatsız edici, tarif edilmez bir açıklık ve kesinlikle aniden görülür ve duyulur hale gelen bir şeyleri kastediyorum. Kişi bunu duyar -araştırmaz; alır- ve kimin verdiğini sormaz: Bir düşünce kaçınılmaz ve tereddütsüz biçimde şimşek gibi çakar ve o anda seçeneğim yoktur... Her şey istemim dışında olur, özgürlük, bağımsızlık, güç ve ilahilik fışkırması gibi" (Ghiselin, 1952, p. 202).

"Tanrı öldü" sözünü söylemiş olan bir yazar kendi ilham deneyimini tanımlamak için dinsel sözcükler kullanmakta tereddüt etmemektedir: "enkarnasyon," "sözcü," "medyom," "Tanrısal güç," "vahiy," "istem dışı," "ilahilik." Alıntı kısımlarındaki her şey sıradan egosal uyanıklığın "zorlayıcı" biçimde kenara itildiğini ve bu suretle başka bir şeyin akması için yol açıldığını göstermektedir. Buradaki anahtar terim "istem dışı"dır. Yazarın "başka bir seçeneği yoktur." "Kişi araştırmaz," diye yazar Nietzsche. İlham halinde şuurlu zihin bir şeyi araştırmaz; "fışkırma" ise "ilahilik"in zorlamasıyla olmuştur. Bu durum bize Picasso'nun sözlerini hatırlatır: "Araştırmam, bulurum."

Nietzsche'ye göre ilham artmış bir canlılık deneyimidir. "Yaratıcı enerjim en rahat biçimde aktığı zaman kaslarıma ait etkinlik daima en üst düzeydedir. Ruhu bir kenara bırakalım, beden canılaşmıştır. Böyle bir durumda dans ederim; en ufak bir yorgunluk olmaksızın dağlarda yedi sekiz saat dolaşırım. İyi uyurum, bol bol gülerim; tam anlamıyla canlı ve sabırlıyım." Diğer taraftan birçok medyomlar gibi, böyle bir ilham patlamasının hemen öncesinde ve sonrasında Nietzsche'nin sağlığı kötüleşiyordu.

İlham getiren yaratıcı ayırışmaya ait bir diğer örnek büyük bir şairin şiirsel enerjilerini açığa çıkartma girişimidir. 15 Mayıs 1871 tarihinde Arthur Rimbaud, Paul Demeny'ye yazdığı mektupta ayırışmış şiirsel görücülük haline ulaşmak için geliştirdiği Kartezyen karşıtı yöntemi tanımlıyordu (1957, pp. 28-35). Rimbaud bu mektubu yazdığı sırada 16 yaşındaydı ve 19 yaşında yazma kariyeri son buldu.

"Şiirin geleceği üzerine söylev" başlıklı bu mektubu maji ve okült bilimlerle ilgili kitapların içine gömülmesinin ardından yazılmıştı. Burada iki kez "evrensel ruh" ya da zihin fikrinden söz ediyordu. Rimbaud'a göre gelecekte şiirin ölçüsü onun vizyoner orijinalitesi olacaktı. Her şair "kendi zamanında evrensel ruh içerisinde açığa çıkan bilinmeyenleri" tanımlayacaktı. Rimbaud şairi bilinmeyenin kaşifi olarak görüyordu. "Bu yüzden kendimi vizyoner haline getirmeye çalışıyorum," diye yazıyordu (1957, p. 34).

Kendini bir görücü ya da vizyoner olarak yetiştirme projesinin merkezinde yaratıcı ayırışma tekniği vardır. "Ben bir başkasıyım," sözleri bu ünlü mektubun pek çok yerinde göze çarpıyordu. Sıradan Ben gerçek şairin Ben'i değildir, o yalnızca bir "memurdur." "Diğer" benlik ise şairin uyandırmaya çalıştığı şeydir. Bu suretle o konvansiyonel egosundan ve dünyayı konvansiyonel biçimde algılamaktan sıyrılmaktaydı. "Şair olmak isteyen bir insanın ilk yapması gereken çalışma bütünüyle kendini bilme çalışmasıdır (1957, pp. 28-35)." Normal parçalanmış hal içerisinde varlığımızı oluşturan benliğin -evrensel ruh- "tamamı" bizim için şuurdışı durumdadır. Bir insanı vizyoner hale getirmek ve benliğinin bütünü açığa çıkarmak bir tür şiddet eylemidir, ve "ruh canavarımsı bir hale getirilmelidir." Şair, aynı Prometheus gibi, tüm duyularından

çözülerek kendini vizyoner haline getiren bir “ateş hırsızıdır.” Aşkın, ıstırapın, çılgınlığın her biçimiyle o kendisini arar, kendi içindeki tüm zehirleri tüketir, ancak özlerini kendinde muhafaza eder (1957, p. 32).” Konvansiyonel duyu hayatının sistematik olarak terk edilmesi diğer benliğe ve şiirin geleceğindeki hedef olan bilinmeyene giden yoldur. Rimbaud şiirin geleceğinden Grek dönemine geri dönüş olarak söz eder. Bu konuyu detaylandırmaz, ancak bununla herhalde Eflatun’un kutsal deliliği gerçek şiirin temeli olarak görmesi fikrine gönderme yapmaktadır. Rimbaud’un göndelik ego ve duyu hayatından şuurlu olarak ayırışma teorisi yirminci yüzyılın ilk dönemlerindeki sürrealistler tarafından tekrar gündeme getirilmiştir. Gelecek bölümden sonra bu konuya tekrar döneceğiz.

Medyomluk

İlham medyomluğun akrabasıdır (Salter, 1961, pp. 78-94). Medyomu ayırışma süresince şuur dışı kaynaklarla ilişki kurma kolaylığına sahip bir kimse olarak tanımlayabiliriz. Bu tanım ölümlerle ya da ruhlarla iletişim kurma iddialarına yansız biçimde yaklaşır. Bu türden iddialara ait kanıtların değerlendirilmesi konumuz dışındadır, çünkü burada yalnızca yaratıcı ayırışma kavramını tanımlıyoruz. Yaratıcı sözcüğünü kullanıyorum çünkü bazı medyomlar ölümlerle iletişimin yanı sıra, kaliteli sanatsal eserler, olağandışı fiziksel etkiler, paranormal algılar, doğaüstü varlıklardan rehberlik alma gibi yetenekler de sergilemektedirler. Medyomluğun ayırışmacı yanına yaklaşmanın bir yolu Rehber Varlık fikridir. Medyomlar genellikle Rehberler aracılığıyla çalışırlar. Bunların işi çeşitli alemler ya da şuur düzeyleri arasında aracılık etmektir. Bu rehberlerin ne olduğu -ruhlar, koruyucu melekler, ikincil benlikler ya da alt kişilikler- konusu burada bizim için önemli değildir. Bizi ilgilendiren şey, onların ne yaptıklarıdır: yani, psikolojik varlık alemleri arasındaki trafiği kolaylaştırmak, egonun şuur içerisindeki merkezi konumundan ayırışmasına yardımcı olmak. Rehber, otonom, otomatik ve kendiliğinden hareket edebilir durumdadır. Aşağıdaki örneklerde bir başka ego, ajan ya da şuur merkezi kendisini kişinin zihinsel hayatındaki normal akış içerisine yerleştirmektedir.

Pearl Curran

Pearl Curran isimli 31 yaşında bir ev hanımı, 8 Temmuz 1913 tarihinde bir ouiija tahtası aracılığıyla şu sözcüklerin yazıldığını gördü: “Birçok aylar evvel yaşadım. Şimdi tekrar geliyorum, Patience Worth’tur benim adım.” O gün bir dizi etkileyici edebi eserin başlangıç gününü oluştuyordu. 17. yüzyılda yaşadığını söyleyen ve kendisine “Patience Worth” ismini veren bu özgün şahsiyet Curran’ın medyomluğu aracılığıyla binlerce şiir, altı roman ve tomarlarla felsefi metin yazdırmıştır ve bütün bu eserler medyomun normal halindeki yeteneklerini fazlasıyla aşmaktadır.

Patience Worth bir Rehber, Curran’ın yaratıcı ayırışmasını kolaylaştıran bir araç olarak işlev görmüştür. Eski bir araştırmacı yaptığı incelemeler sonucunda şu sonuca varmıştır: “Bn. Curran zeki bir kadındır, ancak zihinsel kapasitesi Patience Worth’ten çok daha aşağıdadır. Kısacası burada söz konusu olan şey güç ve anlayış kapasitesi bakımından normal şuurunu aşan bir şuuraltı benliktir... Ayırışma bir şekilde büyük ölçüde genişlemiş kapasitede bir benliğin şekillenmesiyle sonuçlanmaktadır.”(Prince, 1964, p. 431).

Bu “büyük ölçüde genişlemiş kapasite”nin örnekleri aynı zamanda tarihi romanlar yazma yeteneğini de içermektedir ve bu eserler Hartford Courant, Los Angeles Times, ve New York Times gibi tanınmış gazetelerin eleştirmenlerinden en yüksek övgüleri almıştır. Metinler eski,

arkaik ve dialektik kelimelerle doludur ve aynı zamanda Curran'ın normal bilgisinin oldukça dışında derin ve anlaşılması güç tarihi gerçeklere de değinmektedir. Edebi üretim tarzı, fenomenal hafıza, fenomenal hız ve zihinsel operasyonların fenomenal karmaşıklığı bakımından da dikkat çekicidir (Prince, 1964, p. 487). Sıklıkla yazmayı kesiyor, dikkatini gündelik uğraşlara veriyor ve sonra da sanki hiç ara vermemişçesine kaldığı yerden devam ediyordu. Aynı Mozart'ın besteleri gibi onun edebi ürünleri de, derin bir mantal tabakada tamamlanmış gibi gözüküyordu; onları yazarken sanki yalnızca bir yerlerden okuyor ya da bir suflör bunları kendisine dikte ettiriyordu. Patience Worth anında stilini değiştirebiliyor ve bambaşka bir stilde yazdırmaya başlıyordu (Prince, 1964, p. 361).

Prince bu vakanın dikkatli analizlerini özetlerken, Patience Worth'un ortaya çıkışıyla ilgili olarak "Sıradan hiçbir insan önceden bir işaret vermeksizin, olağanüstü zihinsel güçlerin kullanımında bu kadar ani bir parlaklık sergileyemez." demektedir. Prince, Patience Worth vakasıyla ilgili olarak ya şuurdışı kavramının gözden geçirilmesi gerektiği ya da Patience Worth'un yazdirdığı şeylerin kaynağı olarak Pearl Curran'ın kendi zihninin dışında bir ajanın varlığını kabul etmek zorunda olduğumuz sonucuna varmıştır. Bu dikkat çekici bir iddiadır ve ilgili okuyucu orijinal kaynağın ne olduğunu incelemelidir. Benim görüşüm Bn. Curran'ın Rehber aracılığıyla normal benliğinden ayrışıp böylece süpernormal, yaratıcı benliğiyle birleştiği yönündedir.

Benzer biçimde, tartışmak istediğim diğer vakalar için de, yaratıcı ayırışma daha yüksek bir birleşme fazı olarak düşünülebilir. Sıradan benlik Rehber aracılığıyla otonomisini yitirmiş gibi gözükmekte, fakat bu, gizli olağandışı benliğe giriş kazanmaya yol açmaktadır. Burada esas vurgulamak istediğim nokta ayırışmanın, genellikle açık biçimde adaptasyonsuzluk olarak ortaya çıkmasına rağmen, aynı zamanda yaratıcılık için güçlü bir araç olabilmesidir. "Patience Worth" vakası sıradan insanların kendi içlerinde gizlice olağanüstü şairane, imajinatif ve ruhsal yetenekleri barındırabileceklerini göstermektedir.

Arklı Joan (Joan d'Arc)

Yaratıcı ayırışma olağandışı liderlikte de rol oynamıştır. Bunun çarpıcı bir örneği, ülkesindeki İngilizlere karşı bir orduya öncülük etme talimatları veren sesler duyan ve vizyonlar gören genç bir kızın vakasıdır. Ark'lı Joan kendi rehberleriyle temasa geçtiğinde henüz 16 yaşlarındaydı ve rehberleri St. Michael, St. Catherine ve St. Margaret'ti. Ark'lı Joan'ın deneyimlerinin yorumları, temporal lob krizlerinin sebep olduğu halüsinasyonlardan doğaüstü ziyaretlere kadar geniş bir yelpazede oluşmaktadır. Kesin olan bir şey varsa o da bu deneyimlerin onun yaşamını kökten değiştirmesi ve aslında Batı tarihinin gidişini değiştirmiş olmasıdır.

Başka bir şeyler Joan'ın baştan beri dindar ve sağlıklı olan normal benlik perspektifini değiştirmiştir. Duyduğu sesler ve gördüğü vizyonlar -ayrışmış personası- obsesif bir güçle işbaşına geçmiş ve onu yeniyetme bir kız için görülmedik eylemler yapmaya yönlendirmiştir. Böylece amirleriyle çok parlak tartışmalara girebilmiş ve misyonunun her aşamasında karşılaştığı yıkıcı kuşkuyla başa çıkabilmiş; olağanüstü fiziksel zorluklara katlanmış, çatışmalarda aldığı yaralar esrarengiz bir hızla iyileşmiş ve en sonunda darağacında yakılma karşısında azimli bir şekilde durabilmiştir (Gies, 1981).

Bir vakada alacağı yarayı önceden bildiğine dair bir kanıt vardır. Olaydan iki hafta önce bir çarpışmada yaralanacağını ifade eden bir mektup yazmıştır. Papaz Paquerel de çarpışmadan bir gün önce yaralanacağını söylediğini ve ertesi gün göğsünün üstünden yaralandığını rapor etmiştir (Sackville-West, 1936/1991, pp. 361-362).

Duyduğu "sesler"le ilgili olduğu için söz etmeye degecek bir başka ilginç vaka daha vardır.

Mahkeme kayıtlarına göre Joan, Lüksemburg'taki mahkumiyeti sırasında kaçmaya çalışırken 20 metre yüksekliğinde bir kuleden atlamıştır. Bunu yaparken duyduğu seslerin açık komutlarına zıt yönde hareket etmiştir ve bu da duyduğu seslerin yalnızca kendi iç arzularının ifadelerinden ibaret olduğu görüşüyle ters düşmektedir. Bu atlayıştan ciddi bir yara almaksızın kurtulmuş olması da ayrıca dikkat çekicidir (Sackville-West, 1936/1991, pp. 254-258). Ama bu vaka onun duyduğu seslerin yabancı ve ayırışmış doğasını doğrulamaktadır.

Gaipten sesler ve vizyonlar açıkça ayırışma haline ait fenomenlerdir, ancak bunlar olmaksızın Ark'lı Joan'ın olağanüstü kariyeri düşünülemezdi. Burada bir kez daha yaratıcı ayırışmanın paradoksuyla karşılaşırız: Bir düzeyde rutin egoyla bağlantısı kopmuş biçimde görünen şey daha sonra tümüyle yaratıcı bir sürecin parçası olarak açığa çıkar.

Eusapia Palladino

Pearl Curran ve Ark'lı Joan rehber varlıklarının yardımlarıyla edebi ve sosyal yaratıcılık örnekleri sergilerken şimdi inceleyeceğimiz iki örnek de paranormal fiziksel ve zihinsel kapasiteleriyle ilgili raporlarla öne çıkmaktadırlar. Bu vakalardaki paranormalliğin kanıtlarını değerlendirmek bu makalenin sınırlarını çok genişleteceğinden dolayı konunun bu yönünü ele almıyorum. Ancak yine de her iki vakada da kanıtların en azından zorlayıcı olduğu yönünde görüşümü belirteceğim. Vurgulamak istediğim husus rehber varlığın yaratıcı ayırışmayla nasıl bir ilişki içerisinde olduğudur.

Palladino vakasında rehber varlık "John King"dir. Bu sözde Kral kendisini romantik bir ruh olarak tanıtmış ve yaşarken bir maceracı, şövalye ve yönetici, ölümünde ise dahi bir guru olarak göstermiştir. John King oldukça ilginçtir, çünkü 1850'lerde Davenport kardeşlerden başlamak üzere birçok medyomla ilişkiye geçmiştir. Daha sonra bu enerjik varlık John King, New York'ta Joanna Kellog ve Mary Jay'e; İngiltere'de Fanny Marshall, Agnes Guppy ve Georgine Haughton'a ve Madam Blavatsky'ye rehberlik etmiştir. John King'in bir ressam tarafından rahatça çizilebilecek derecede net biçimde materyalize olabildiği söylenmektedir. Amerikalı medyum Etta Wriedt'in meydana getirdiği fiziksel fenomenlerden sorumlu olduğu da söylenmektedir. Ve John King daha sonra Napolitan medyum Eusapia Palladino'nun rehberliğini üstlenmiştir (Fodor, 1966, pp. 190-191).

Palladino kendisiyle çalışan araştırmacıların çoğunu oldukça şaşırtmış ve kendisi aracılığıyla bilinmeyen fiziksel güçlerin tezahür ettiğine ikna etmiştir. Güney İtalya'dan gelme eğitimsiz bir köylü olan Palladino'nun çocukluğu suistimal ve personal travmaların izlerini taşımaktadır.

Palladino üzerinde çalışan uzman profesyonellerin sayısı diğer medyomlara göre oldukça fazladır; İtalyan, Fransız, İngiliz, Polonyalı, Rus ve Amerikan araştırmacılar onun paranormal yeteneklere sahip olduğuna ikna olmuşlardır. Bunların dışında yalnız Richard Hodgson ve Eleanor Sidgwick onun bazı hilelerine tanık olduklarını söyleyerek aksi yönde görüş bildirmişlerse de bunların bazıları belki de Palladino'nun ayırışmış halinin ürünleridir.

Palladino'nun acemice el çabukluğu girişimleri tüm ciddi araştırmacılar tarafından bilinir; ancak en sıkı önlemler altında yapılan deneylerde yine de şaşırtıcı fenomenler gözlenmiştir (Feilding, 1963). Palladino için ayırışma bir grup süreciydi. Bazı deneyçiler bunu anlamakta zorlanmışlardır; çünkü bu tip araştırmacılar için bir yandan eleştirel bir tedbirlilik tavrı sergilerken aynı zamanda sıcak ve destekleyici bir tavır içerisinde kalmak zordur. Fransız hekim Joseph Maxwell, yaptıkları deneylerde olumsuz sonuçlar almış olan Hodgson ve Cambridge grubu için "Palladino'nun hilelerinden ve başarısızlığından neredeyse tamamen onlar sorumludur.

Medyomun psikolojik yönünü ihmal etmişler ve onun mekanik bir alet olmadığını unutmuşlardır" (Carrington, 1909, p. 55).

Dr. Joseph Venzano (1907), Palladino'nun seanslarına katılmış ve pozitif sonuçlar elde etmek için doğru grup dinamiğinin önemini vurgulamıştır. Zengin fenomenlerin ortaya çıkmasının celseye katılanların uyumluluğuna ve medyomun özel medyomik durumuna bağlı olduğunu ve "uyumsuz haller" in başarıyı zorlaştırmamanın yanı sıra hilekarlığı teşvik ettiğini ifade etmiştir (p. 167). Eric Dingwall (1962, pp. 178 - 217), Palladino'nun medyomluğu ile ilgili gözlemlerinde bazı önde gelen İngiliz araştırmacıların, Palladino'nun kaba ve bazen açıkça seksüel tavırları karşısındaki örtülü hoşnutsuzluk ve düşmanca tavırlarına dikkat çekmektedir. Bu yaklaşım "uyumsuz koşulları" ağırlaştırmış ve 1895 Cambridge celseleri süresince medyomun zayıf bir performans sergilemesine yol açmıştır. Doğru grup dinamiği bazen yaratıcı ayırışma potansiyelini açığa çıkarmak için gerekli ön şarttır.

Palladino'nun celselerinde meydana geldiği söylenen olağandışı fenomenler şunları kapsamaktadır: cisimlerin fiziksel bir temas olmaksızın hareket etmesi, cisimlerin ve insanların havalanması (levitasyon), perdelerin dalgalanması, aporlar, medyomun ağırlığının değişmesi, açıklanamayan esintiler ve darbeler, plastik maddeler içinde izler, görünmeyen ellerin teması ve kavraması, ışıklı noktaların görülmesi, bulutlar ve sisler, garip eller ve yüzlerin görünmesi ve diğer gariplikler. Bizim buradaki amacımızla ilgili olmak üzere bu fenomenlerin, medyom ayrılmış bir şuur haline girdiğinde ve rehberinin en aktif olduğu zamanlarda gözlemlendiğini vurgulamak istiyorum. Palladino'yla ilgili en geniş İngilizce dökümanda Carrington (1909) şöyle yazmaktadır: " 'John King' (ne anlama gelirse gelsin) medyomun kişiliği ile birleştiğinde amnezi hali gerçekleşiyor ve daha önemli fenomenler meydana geliyordu" (p.312).

Leonore Piper

Şimdi, bilimsel camianın dikkatine ilk kez William James tarafından sunulan ve en iyi araştırılan zihinsel medyomu, Leonore Piper'ı ele alalım. Hukuk ve felsefe eğitimi almış olan Hodgson sert şüpheli mizaca sahip bir araştırmacıydı. Madam Blavatsky'nin hilesini ortaya çıkartmış, Palladino'dan şüphelenmiş ve Leonore Piper'ın hileye başvurmadığından emin olmak için dedektifler tutmuştur. Sonunda Piper Hodgson'u ölüm sonrası varoluş konusunda ikna etmiş ve William James'i de kabulün eşiğine getirmiştir (Murphy & Ballou, 1960, pp. 197-210).

Piper ne tip bir insandı? Oldukça normal, dürüst ve açık sözlü biri olarak tanımlanmaktaydı. Onun yeteneği gençken ayrılmış hallere girebilmeyi öğrenmiş olmasıydı. Piper'ın uzun medyomluk kariyeri boyunca daima bir ya da iki ruhsal rehberi olmuştur. Medyomluğunun ilk dönemlerinde rehberi, Fransız bir hekim olduğunu söyleyen Phinuit adlı bir varlıktır. Daha sonra, -bu belki de medyomluğunun en yaratıcı dönemidir- Phinuit'in yanı sıra George Pelham da Piper'a rehberlik etmiştir. Yakın zamanda ölen Pelham gerçek yaşamında New York'ta yaşamıştır ve Hodgson'un şüpheli arkadaşlarından biridir. Medyomun psişesine hakim olan Pelham kimliği, celselere katılan ve hayattayken tanıdığı arkadaşlarını birçok kereler teşhis etmiş, onları celsede bulunan diğer kişilerden ayırmış, onlarla samimi bir şekilde konuşmuş, yalnızca kendilerinin bildiği özel detaylar vermiş ve sanki canlı haliyle George Pelham odadaymış gibi iletişimini sürdürmüştür. Daha sonraki dönemlerde Pelham kimliği ortadan kaybolmuş ve bir başka ruh grubu devreye girmiş ve Piper'ın medyomluğu tedricen otomatik yazıya kaymıştır.

Piper fenomeninin dikkatlice incelenmesi sonucunda ya insan varlıklarının bedensel ölüm sonrası varlıklarını sürdürdüklerini ya da bazı medyomların paranormal zihinsel güçlerinin yaygın bilimsel görüşlerin kabul ettiğinin çok ötesinde olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Piper'ın medyomluğu ayırışma halinin yaratıcı potansiyelinin dikkate değer bir örneğini oluşturmaktadır, çünkü olası gerçeklikler ve bazı insan varlıklarının kapsamlı paranormal

güçlere sahip olabileceği hakkında veriler sunmaktadır.

Rehber varlıklar medyomlukta her an hazır bulunma konumunda gibi görünmekle beraber, temel işlevleri itibarıyla olmasa da gerçeklik statüleri bakımından belirsiz olabilirler. Carrington (Smith, 1964, p. 37)şöyle söylemektedir:“...Bu trans kişiliklerinin varlığı hakkındaki kanıtlar çok zayıf olmakla beraber, onlar olmaksızın elde edilebilmesi mümkün olmayan geniş bir süpernormal enformasyon yığınına ortaya çıkarmayı başardıkları da bir gerçektir.” Rehberlerin (ya da trans kişiliklerinin) kişisel kimliği üzerinde düz mantıkla ısrar etmek pek bir yarar getirmeyecektir.

Ben şahsen medyomik rehberlerin, mitolojinin yaratıcı işlevi hakkında bir şeyler ifşa ettiklerine inanıyorum.

Aslında azizler ve koruyucu melekler gibi ruhsal varlıkların mevcut olduğuna inanmak, beşeri potansiyelin egzotik yönlerini açığa çıkarmak için yardımcı olan imajinatif yapıları meydana getiriyor gibi görünmektedir. Psikolojik görüş açısından rasyonalist ve doğrusal bir yaklaşım bu potansiyele engel olmaktadır.

Sürrealizm

İlham ve medyomluk örneklerine baktığımızda belli koşullar altında kişinin normal şuur haliyle, davranışlarla ve benlik kavramıyla olan bağlantısını koparabildiğini ve onların sınırlarını aşabildiğini görüyoruz. Sürrealizm ise yaratıcı ayırışmayla ilgili son örneğim olacak.

Dada ve Fütürizm akımlarıyla yakından bağlantılı olan sürrealizm, savaş ve orta sınıf rasyonalizmine karşıt bir yaşam biçimine adanmış uluslararası bir hareket ve sanatla psikolojinin devrimci bir birleşimi haline gelmiştir. Öncü teorist Andre Breton (Rubin, 1968) sürrealizmi “saf psişik otomatizm” olarak tanımlamıştır. “Kişi bu sayede bir şeyleri sözlü, yazılı ya da diğer bir yöntemle ifade etmeye niyetlenir. Düşüncelerin diktesi mantıkla idare edilen herhangi bir kontrol olmaksızın ve estetik ya da moral herhangi bir kaygının ötesinde gerçekleşir.” Yine “Sürrealizm şimdiye dek ihmal edilmiş belirli çağrışım biçimlerinin üstün gerçekliğine, rüyaların yüceliğine, yönlendirilmemiş düşünce oyunlarına inanma üzerine kuruludur.” Breton şöyle devam eder, “Rüya ve gerçeklik hallerinin gelecek çözümlemelerine, oldukça zıt görünümlere, bir tür mutlak gerçekliğe ya da sürrealiteye inanıyorum.” (Rubin, 1968, p.64).

Sürrealizmin “saf psişik otomatizm”in peşinden koşmayı, mantığın kontrolünden ve hatta estetik ve moral kaygılardan kaçmayı temel alarak, ayırışma üzerine kurulu olduğu açıktır. Mantık, estetik ve moral “saf otomatizm” için engel teşkil edecektir. Breton rüya ve gerçekliğin birleşimini ihmal edilmiş “ayırışma”nın bir biçimi olarak tanımlar ve böylece yaratıcı ayırışmanın bir kopukluk meselesi değil daha geniş bir bütünle yeniden bağlantı kurma olduğu fikrini yeniden resmeder. Sürrealizm yaratıcı ayırışmayı yeni bir anlam düzeyine getirir. Breton’a göre “sürrealite” içerisinde rüya ve gerçeklik hallerinin çözündüğü ya da sentezlendiği ve bilinçdışının somut biçimde bilinçli hale geldiği bir projedir. Burada biraz Freud etkisi gözlenmektedir, çünkü Breton bir psikiyatrist olarak yola çıkmıştır.

Aslında bazı sürrealistler Marksizme ilgi duymuşlardır; baskıcı resmi “gerçeklik” görüşüyle el ele yürüyen gelenekleri yıkmak istemişlerdir. Gerçekten, rüya ve gerçeklik arasındaki gerilimin “gelecek çözünümlü”ne ait sürrealist fikir apokaliptik imalarla doludur (Grosso, 1995, pp. 340-351).

Sürrealist devrim, tanım itibarıyla, şuur düzeyinde gerçekleşmek zorundaydı. Bundan dolayı bu kısmı, ayırışma sürecini ortaya çıkarmak ve değişik bir şuur haline ulaşmak için dizayn edilmiş

bazı sürrealist teknikleri naklederek bitirmek istiyorum. Ancak şunu da akılda bulundurmak gerekir ki bu teknikler artistik araçlar ve sürrealite devrimini meydana getiren metaestetik stratejiler olarak iş gören tekniklerdir. Aşağıdaki pasajlar ilhamın mekanikleri üzerine notlar olarak da tanımlanabilir.

Sürrealist hareketin önde gelen kahramanlarından biri olan De Chirico, eşyanın “tüm beşeri limitlerin” dışına taşmış biçimde nasıl algılanabileceğinin öğrenilmesi gerektiğini vurgular. “Mantık ve sağduyu” bariyerleri kırılmalı ve kişi “çocukluk vizyonları ve düşleri bölgesi”ne geri dönebilmelidir. De Chirico soğuk bir kış günü Versailles’da yaşadığı bir olaydan bahseder. Baktığı her sütun, her mermer heykel, her pencere sanki kendisine soran gözlerle bakmaktadır. Her şey sanki “bir ruha, akıl ermez bir canlılığa” sahip gibidir. De Chirico şöyle düşünür: “Orijinal insan esrarengiz imlerle dolu bir aleme karışmalı, her adımda ürpermelidir” (Chipp, 1969, pp. 397-409). Ressam, bizim kutsal ya da mitik olarak nitelendirdiğimiz alemler hakkında konuşmaktaydı. Mantık tarafından empoze edilen sınırlardan ayırışmak eşyanın “orijinal” mitik ve animistik şuurunu açığa çıkarmaktadır. Birçok kişiye göre bu şuurda yaşamayı öğrenmek kültürel bir devrime yol açacaktır.

Sürrealizmin temel tekniği otomatizmdir. Otomatizm egonun sınırlandırmalarını gevşetir. Bu bazen otomatik yazının “duyarlı ceset” (exquisite corpse) denilen tuhaf bir biçimde karşımıza çıkar. Breton’un parlak bir buluşu şöyledir: Her katılımcı bir parça kağıda bir sözcük, bir cümle yazar ya da bir imge karalar ve hiç kimse bir diğersinin ne yazdığını bilmez. Sonra tüm kağıtlar toplanır ve rastgele biçimde karılır. Bu işlemin sonucunda tamamen beklenmedik -ayırışmış- örüntüler oluşur ve bunlar orijinal bir şiir ya da sanat eserine temel oluşturabilir. Bu diğer deneyimsel grup prosedürleri için bir model olabilir; sanatta olduğu kadar terapide ya da problem çözümünde denenebilir. Düşünce süreçlerimizi rastgeleleştirerek, “duyarlı cesetler” bize kendi kendini sınırlayan zihin kalıplarını kırmamızda yardımcı olabilir.

Salvador Dali “paranoik kritik aktivite” adını verdiği bir teknik geliştirmiştir. Bunun ana fikri kişinin obsesyonlarını sistematik olarak somutlaştırmaya çalışmasıdır. Paranoyak kritik aktivite Victor Frankl’ın çelişkili niyet dediği şeyle benzeşmektedir. Negatifliği inkar etmek ya da bastırmak yerine onu onaylar ve ifade ederiz; kendimizi somut bir tarzda ona bakmaya zorlarız.

Rimbaud’un dediği gibi onu abartır ve canavarlaştırırız. Paranoyayı kendi sistemimizin içinden çıkartır ve aynı zamanda onu artistik olarak çekici ya da terapötik olarak yararlı bir hale dönüştürürüz. Bu “aktivite” bana sanatın iyileştirici gücünün bir parçasıymış gibi görünmektedir. Bu, şu sözleri söyleyen Dali için de geçerlidir: “Bir deliyle aramdaki tek fark benim deli olmayışımdır” (Bosquet, 1969, p. 83).

Rastgele ya da uygunsuz dizilimler beğenilen sürrealist hilelerdir. Buradaki temel fikir şeyleri rastgele biçimde kombine ederek rutin gerçeklik hissimizi yıkmaktır. Örneğin kolaj tekniği kişinin kendisini mantık baskısından ayırıştırmasının bir yoludur. Bu teknik Max Ernst tarafından, “birbiriyle ilişkisi olmayan iki gerçekliğin her ikisiyle de alakası olmayan bir düzeyde kazaen ya da kasıtlı olarak buluşturulmasının sistematik istismarı” olarak tanımlanır (Schneede, 1973, p. 19). Birbiriyle ilgisi olmayan iki gerçekliğin buluşması bir ayırışma tipidir; mantıksal beklenti ve alışılmış algılama şaşırtılır ve imajinasyon yeni bir bağlantı kurmaya ve yeni bir anlam çıkartmaya zorlanır. Kolaj tekniği yaratıcı tepkiyi harekete geçirmek için zihinsel alışkanlıklarımızın şaşırtılmasının bir yoludur. Günlük yaşamı “ilişkisiz gerçeklikler” arasındaki buluşmanın sürekli bir “kolajı” olarak algılamaya başladığımızda bu tekniğin terapötik imaları bizim için önemli hale gelir.

Sonuç

Benim açımdan, yaratıcı ayırışma zihnin, olağan gerçekliğin sınırlarından uzaklaşma, onu dönüştürme ve hatta onu aşma gibi gelişmiş bir yeteneğini temsil eder ki bu haller genelde tehlikeli, depresif ve sıklıkla travmatik olarak nitelendirilir.

Bu yazıda verdiğimiz örnekler kapsamında yaratıcı ayırışmayı insan deneyiminin temel bir niteliği olarak görebiliriz. Öyle sanıyorum ki incelediğimiz vakalarda bir gelişim çizgisi görmek mümkündür. Fenomen spontan ve bireysel olandan isteğe bağlı ve kolektif olana doğru evrimleşir gibi görünmektedir.

İlham başlığı altında Eflatun'un övdüğü kutsal delilik ve sanatçılara ilham veren Müzler fikri üstünde durduk. Burada olağan zihin ya da benliğin demonik yer değiştiricisi olarak bir cin (genius) nosyonu ile karşılaşırız; Eflatun'un İon'unda şair, ekphron olarak tanımlanır, "onun mantıklı zihninin dışında." Dokuz Müz ile birlikte spontan ilhamın ortaya çıkabilme ümidi vardır, kontrol edilmese bile en azından majik envokasyon lisanı yoluyla rahatsız edilebilirler.

Medyomlukla ilgili olarak seçtiğim örnekler titiz biçimde incelenmiş ve hakkında bol veri toplanmış vakaları içermektedir. Kanımca Ark'lı Joan, Leonore Piper, Eusapia Palladino ve Pearl Curran genel geçer psikolojiye meydan okumaktadır, çünkü kayıtlar onların davranışlarının hüküm süren paradigmalarımızın izin verdiği sınırları aştığını göstermektedir. Bununla birlikte bu bölümde benim esas ilgilendiğim konu bu kişilerin dikkat çekici davranışlarının ayırışma mahsulleri olduğunu göstermek oldu.

Ayırışma daha iradi hale geldiğinde onun yaratıcı potansiyelini istek doğrultusunda kullanmak daha kolaylaşmaktadır. Bundan dolayı ilhamlı peygamber, medyum ya da sanatçı, baraj setleri açıldığında alıcı hale geçer, fakat aynı zamanda ilhamı kültürel olarak yarayırlı bir biçimde yakalamaya çalışır. Bunu daha fazla iradi hale getirmenin yollarını arar. Eflatun felsefeyi ölüm uygulaması olarak tanımlamıştır. Bu, Eflatun'un tanımıyla kişinin bedeninden ayırışması anlamına gelir. İradi ayırışma aynı zamanda Müzlerin çağırılması işleminin de bir parçasıdır. Dionizos ayinlerinde dans, psikodelik maddeler ve hiperventilasyon yardımıyla ayırışma hali elde edilir.

Psişik araştırmacılar kendi hikayelerinin içinde gömülü olabilecek bazı gerçek özleri inceleyip araştırırken ayırışma yeteneğine sahip medyumlar ve peygamberler insanlığın ruhsal yaşamını yöneten imajinal alemin yaygın coğrafyasını açığa çıkarıp ifşa etmişlerdir. Büyük miktarda veri, zihnin gündelik "gerçeklik"le ayırıştığında insan potansiyelinin yeni boyutlarının açığa çıktığını göstermektedir (Krippner, 1994b).

Beni ilgilendiren soru bu sürecin kolaylaştırılmasının mümkün olup olmadığıdır. Yaratıcı ayırışmayı gündelik yaşamın içerisine deneyimsel olarak katmak mümkün müdür? Yaratıcı ayırışmanın tarihinde kritik bir dönüm noktasını temsil eden sürrealistlerin bu soruya verdikleri yanıt "evet"tir. Ayırışma, sürrealizm ile birlikte, tüm savaş sonrası gerçeklik prensibinin, yerleşmiş gerçeklik anlayışını sürdüren temel düşünce yapılarının yıkılmasında devrimci bir silah haline gelmiştir.

Yaratıcı ayırışmanın ileri gelişimine aday olarak gördüğüm sürrealite, Müzlerin kültünü yeniden canlandırma girişimiydi. Yeni bir davet, ilhamın mekaniğiyle ilgili yeni içgörüler sağlayan psikoanaliz ve psişik araştırmaların ışığında mümkün olabilecektir. Sürrealizm bir temel hedefle birlikte hiperkartezyen tekniklerin bir mirası olmuştur: otomatizmanın yeni davranışlara, yeni şuur modlarına ve yeni benlik kavrayışına geçiş kapısı olarak hizmet edecek biçimde kontrollü olarak özgürleştirilmesi.

Fakat burada peşinden koşulan yenilik yalnızca bireysel sonuçları değil sosyal olanlarını da kapsamaktadır. Breton, de Chirico, Dali ve benzer görüşü savunan kişiler için ayırışma, bir kültürel devrimin ve yaygın gerçeklik prensibinden kurtulma ve onu yıkma gerekliliğini vaaz

eden bir tür din sonrası eskatolojinin temellerini oluşturmuştur. Baskıcı rasyonellik, Bilinçdışının Kurtarıcılığı tarafından yenilmesi gereken bir Şeytan haline gelmiştir. Sürrealizm hepimizin içindeki “sihirli çocuğa” boyun eğerek rüyalarımızı gerçekleştirmeyi istemektedir. Sürrealizm sıradan gerçekliğe cepheden saldırmaktadır. Sürrealist için yaratıcı ayırışma yüksek nitelikli yaşama sanatı için bir ilke, rüyaların başıboş gezintilerinin yaşamın somut dokusu içinde yüzeye çıkmasına izin vermek demektir. O yarı otomatik hallerde iradi olarak nasıl yön bulunacağını öğrenmektir.

Heyecan verici ve tehlikeli zamanlar yaşamaktayız ve gerçeklik oyunu olarak adlandırılan şeyi oynamanın yeni yollarını öğrenmeye ihtiyacımız var. “Gerçeklik” hastalığından yakınan bir kişi için en büyük terapötik potansiyel şunu söyleyebilmektir: Bizler yalnız değiliz; her birimiz çoklu bir yapıya sahibiz. Bunu çoklu zihinsel tabakalar ya da çoklu alemler olarak düşünsek de düşünmesek de buradaki esas mücadele gündelik yaşamın sınırlarından yaratıcı biçimde ayırışma sanatını öğrenmektir.

Bu da her bireyin rüyalarımızın spontanlığı ile sıradan gerçekliğin baskıcı doğası arasındaki doğru dengeyi arayıp bulmaktaki özgürlüğüyle oluşacaktır. Sürrealite, düşüncenin zincirlenmemiş oyununa teslim olduğumuzda ve rüyaların yaratıcı gücüne tüm varlığımızla inandığımızda ortaya çıkan bir şeydir. Böyle bir fikri nasıl kullanıma sokabiliriz? Terapötik ve özgürleştirici değeri -eğer varsa- nedir?

Kanımca, bu sorunun tek bir cevabı yoktur, anında uygulayabileceğimiz bir formül yoktur; çünkü ayırışmış, otomatik hallerle ilgili daima tahmin edilmesi mümkün olmayan bir şeyler vardır. Her şeyden öte, ayırışmada ego başka bir hale bürünür. Bazen dramatik biçimde değişiriz. Yaratıcılık yeniliği içerir ve yenilik tanım itibarıyla açık uçlu bir kavramdır. Ve bu, sunduğum perspektifin cazip tarafıdır. Yaratıcı ayırışma fenomeni yeni öğrenim deneyimleri, yeni kognitif maceralar ve yeni öyküler içermektedir.

Referanslar

- Bosquet, A (1969). *Conversations with Dali*. New York: Dutton.
- Carrington, H. (1909). *Eusapia Palladino and Her Phenomena*. New York: Dodge & Company
- Chipp, H.B. (1969). *Theories of Modern Art*. Berkeley: University of California Press.
- Crabtree, A. (1985). *Multiple Man*. New York: Praeger Special Studies.
- Crookes, W. (1972). *Crookes and the Spirit World*. New York: Taplinger.
- Dingwall, E. (1962). *Very Peculiar People*. New Hyde Park, NY: University Books.
- Dodds, E. R. (1968). *The Greeks and the Irrational*. Berkeley: University of California Press.
- Evelyn-White, H. (Translator) (1959). *Hesiod: The Homeric Hymns and Homeric*. London: Harvard University Press.
- Feilding, E. (1963). *Sittings with Eusapia Palladino and Other Studies*. New Hyde Park, NY: University Books.
- Fitzgerald, R. (1990). *The Odyssey: Homer*. New York: Vintage.
- Fodor, N. (1966). *Encyclopedia of Psychic Science*. New Hyde Park, NY: University Books.
- Fowler, H. N. (1966). *Plato*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ghiselin, B. (Ed.) (1952). *The Creative Process*. New York: Mentor.
- Gies, F. (1981). *Joan of Arc: The Legend and the Reality*. San Francisco: Harper & Row.
- Grosso, M. (1992). *Frontiers of the Soul*. Wheaton, IL: Quest Books.

- Grosso, M. (1995). The Millennium Myth. Wheaton, IL: Quest Books.
- Hamilton, E., & Cairns, H., (Eds.) (1961). Plato: Collected Dialogues. New York: Pantheon.
- Krippner, S. (1994a). Cross-cultural treatment perspectives of dissociative disorders. In S. J. Ward & J. W. Rhue (Eds.), Dissociation: Clinical and Theoretical Perspectives (pp. 338-361). New York: Guilford Publications.
- Krippner, S. (1994b.) Creativity. In R. J. Corsini (Ed.), Encyclopedia of Psychology (pp. 341-342). New York: John Wiley.
- Lattimore, R. (1967). The Iliad of Homer. Chicago: University of Chicago Press.
- Murphy, G., & Ballou, R. (1960). William James on Psychical Research. New York: Viking Press.
- Prince, W. F. (1964). The Case of Patience Worth. New York: University Books.
- Rimbaud, A. (1957). Illuminations. New Directions.
- Rubin, W. (1968). Dada, Surrealism, and Their Heritage. New York: Museum of Modern Art.
- Sackville-West, V. (1991). Saint Joan of Arc. New York: Doubleday. (Original work published 1936).
- Salter, W. H. (1950). Trance mediumship: an Introductory Study of Mrs. Piper and Mrs. Leonard. London: Society for Psychical Research.
- Salter, W. H. (1961). Zoar. London: Sidgwick and Jackson.
- Schneede, U. M. (1973). Surrealism. New York: Harry Abrams.
- Smith, S. (1964). The mediumship of Mrs. Leonard. New York: University Books.
- Treffert, D. (1989). Extraordinary People. New York: Harper & Row.
- Venzano, J. (1907). A contribution to the study of materializations. Annals of Psychical Research. London: Society for Psychical Research.
- Wilson, M. (1971). The Life of William Blake. New York: Oxford University Press.

İlham, Medyomluk, Sürrealizm: Yaratici Ayırışma Kavramı

Michael Grosso

Kırık İmgeler, Kırık Benlikler: Klinik Uygulamada Disosiyatif Öyküler adlı kitaptan
Editörler: Dr. Stanley Krippner ve Dr. Susan Marie Powers
(Çeviren: Reşat Güner)

AYRIŞMA (dissociation), zihinsel yaşamın normal bir parçasıdır. Örneğin, bazen bir telefon konuşması yaptıktan sonra şuurdışı biçimde karmakarışık birtakım karalamalar yaptığımı fark ederim. Bazen araba kullanırken olağan farkındalığım rutin davranışlarımdan bağımsız hale gelir ve gideceğim yere vardığımda oraya nasıl gelmiş olduğumu hatırlayamam. Diğer yandan füğ, kişilik yitimi ya da ayırışmış kimlik hastalığı gibi haller adaptasyonsuzluk olarak görülür ve bu yüzden de patolojik olarak etiketlenir.

Ayırışma süreci bir derece sorunudur. Bu yüzden karalamak rüya haliyle karşılaştırıldığında küçük bir amnezi halinin olduğu yarı otomatik bir eylemdir. Fakat ayırışmanın yüzeysel bir türü olan karalama zamanla otomatik yazı ya da çizim haline dönüşebilir.

Krippner'in işaret ettiği gibi, ayırışma fenomeninin yorumları kültüre göre değişir. Bizim rasyonalist kültürümüzde ayırışma patolojik olarak görülürken bir diğer kültürde bambaşka bir

şekilde görülebilir. Krippner Puerto Rico'daki ruhsal celseler hakkında "Bu medyomlar dünyayla bir şekilde bağlantılarının kopmuş olduğu fikrini reddedeceklerdir, çünkü tam tersine onlar evrenin hayati bir parçasıyla bağlantı kurmaktadırlar." diye yazmıştır.

Yaratıcı ayırışma kavramını tartışırken Krippner'in bakış açısını güçlendirmek istiyorum: Kırılma ya da bağlantı kopukluğu olarak görülen şey aslında daha büyük bir bütünlüğe ya da daha yüksek bir bütünlüşmeye bir giriş olarak görülebilir. Bu hal, aşağıda da örneklerini göreceğimiz üzere, daha yüksek bir düzeyle "yeniden birleşmeden" önce aşağı benliğin ya da olağan gerçekliğin bazı yfont-family: Georgia;önlerinden "ayırışmak" anlamına gelir. Yaratıcı ayırışma paradoksaldır, çünkü aynı anda hem yıkıcı hem de yeniden yapıcıdır. Aşağıda yaratıcı ayırışmanın birbiriyle ilişkili üç tipini ele alacağım: ilham, medyomluk ve sürrealizm. Okuyucuların yaratıcılık fikri hakkındaki sezgisel anlayışlarına güveneceğim.

İlham

İlham ve ayırışma arasındaki bağlantı mitik Müzler fikrinde görülebilir. Yunan mitolojisine göre, dokuz müz vardır ve hepsi de Zeus'un kızlarıdır. Hesiod Teogoni adlı eserinde "koyunlarını güderken kendisine o görkemli şarkıların" nasıl öğretildiğini tasvir eder. "Bana bir değnek verdiler, sağlam bir defne sürgünüydü... ve içime ilahi sesi üflediler, olacak ve olmuş şeyleri kutlayan." Homer de "şimdiyi, geçmiş ve geleceği söyleyen kahin Calchas"ın peygamberane armağanını tanımlamak için kesin sözcükler kullanmıştır. Yine, Iliad'da şair Müzleri çağırır: "Sizler tanrıçalarsınız ve her şeyi bilersiniz." Şair Müzler aracılığıyla her şeyin huzuruna gelmiş ve böylelikle olağan benliğinin sınırlarını aşabilmiştir.

Hesiod'un "içime ilahi sesi üflediler" ifadesi açıkça onun normal sesinden ve zihninden ayrılmış olduğunu ifade etmektedir. Şimdi ilahi ses onun vasıtasıyla konuşmakta ve bunun kanıtı olarak da o, geçmişin ve geleceğin şarkısını söyleyebilmektedir. Hesiod, tam anlamıyla ilhamlıdır; bir ruh onun içine üflenmiştir. Bu tanım ilhamın hiperventilasyon yoluyla ayırışma meydana getirdiğini ifade eder ki, bu durumun değiştirilmiş şuur hallerini (normal farkındalığın örüntüleriyle bağlantısı kopmuş haller) ortaya çıkarttığı bilinmektedir.

Müzlerden, ayrılmış şuur halinin kaynağı olarak söz eden bir başka referans rasyonalizmin sınırlarını bilen büyük bir filozoftan gelmektedir. Eflatun'un Fedr adlı eserinde Sokrat, "en büyük lütuflar delilik yoluyla ortaya çıkar." demektedir. Birkaç yaratıcı delilik tipi arasında Sokrat özellikle "Müzler tarafından ele geçirilme"den söz eder ki, onların yardımı olmaksızın hiçbir şair yücelik sınırına ulaşamaz. Odyssey'de bir Müz Demodocus'u sever ve onu görüş alanının dışına götürerek ona şairin ilhamlı sesini verir. Dodds (1968) Müz'ün anlamını yorumlarken "yaratıcı eserlerin egonun işi olmadığı hissi"nden söz eder. Diğer bir deyişle, yaratıcılık ayırışmayla bağlantılıdır.

Birçok yaratıcı sanatçılar kendi ilham deneyimlerini tanımlamışlardır. İşte size Batı'dan birkaç örnek: William Blake 25 Nisan 1803 tarihli bir mektubunda "Ebediyetteki arkadaşlar"ından söz etmiş ve onları kendisine çabucak dikte ettirilen şiirlerinin kaynağı olarak göstermiştir (Wilson, 1971, p. 330). Blake deneyiminin istem dışı yapısını vurgulamış ve eserlerinin "önceden düşünmeksizin hatta iradesine zıt" biçimde üretildiğini ifade etmiştir. Blake'in "Ebediyetteki arkadaşlar" deyişi literal anlamda anlaşılmayabilir, çünkü birçok şairler, peygamberler ve medyomlar kendilerine dikte ettirilen şeylerin kaynağının, yalnızca kendi şuurlu zihinlerinin akışı dışında değil, fakat tamamıyla farklı bir zihin, alem ya da gerçeklik boyutu içerisinde bulunduğunu söylemişlerdir.

Wolfgang Amadeus Mozart, çok erken yaşlarda büyük bir müzikal hafıza ve besteleme yeteneği

sergileyen bir dahiydi. Onun bazı yetenekleri aslında günümüzde “deha sendromu” (savant syndrome) olarak tanımladığımız şeyi andırmaktadır. Örneğin bazı müzikal dahiler gibi Mozart da bir müzik parçasını bir kez duyduğunda onu her notasına varıncaya kadar tekrarlayabiliyordu. Bunun yanında o yalnızca üstün bir müzik hafızasına sahip olmakla kalmamış, orijinal bir müzisyen olarak da yetişmişti. Mektuplarından birisinde eserlerini nasıl bestelediği hakkında ilginç ayrıntılar vermektedir: “Tam anlamıyla kendi başıma olduğum, bütünüyle yalnız ve neşeli olduğum zamanlar, mesela bir at arabasında giderken ya da güzel bir yemeğin ardından yürürken veya uyuyamadığım gecelerde... işte bu haller fikirlerimin en iyi akıp geldiği ve en bereketli olduğu zamanlardır. Nereden ve nasıl geldiklerini bilmediğim gibi onları zorlayamam”(Ghiselin, 1952, p. 45).

Mozart kontrapuan kurallarını nasıl uyguladığını, ilham yoluyla gelen fikirlerini değişik çalgılara nasıl adapte ettiğini tanımlarken “eserim zihnimde hemen hemem tamamlanmış halde karşımda durur ve ben onu iyi bir resim ya da güzel bir heykele bakar gibi inceleyebilirim. Partileri kendi muhayyilemde birbiri ardına işitmem, ancak onları olduğu gibi bir seferde duyurum ve bu süreç, hoş ve canlı bir rüya içerisinde gerçekleşir.” demektedir.

Mozart’ın kağıda aktardığı eserlerinin “canlı rüya”sında işittiklerinden farklı olduğu nadirdir. Çünkü yazma süreci tamamen otomatiktir: “Etrafımda ne olursa olsun, yazarım. Bu sırada tavuklar, kazlar hakkında, Gretel ve Baerbel ya da başka konular hakkında konuşabilirim.” Diğer bir deyişle o Janet’nin “dikkat dağıtma yöntemi” dediği şeyi kullanarak ikinci benliğini ön plana çıkartıyordu. Şuurlu zihnini kazlar ya da kızlar hakkında gevezelik edecek kadar ıvır zıvır şeylerle meşgul ederken, elleriyle, mantal olarak tamamlamış olduğu şeyi kağıda aktarıyordu. “Tüm bunlar,” diye yazıyordu Mozart, “teşekkür borçlu olduğum ilahi Yapımcımın bana en büyük armağanıdır.”

Friedrich Nietzsche kendi otobiyografisi Ecce Homo’da Zerdüşt Böyle Diyordu adlı eserini nasıl yazdığını anlatmaktadır. 1886 kışı, İtalya’nın Rapallo kentinde Nietzsche kendi değişimiyle Zerdüşt fikri tarafından istila edilmiştir. “On dokuzuncu yüzyılın sonu gibi bir zamanda şairlerin ilhama esir olacağı gibi bir kaniya sahip olan birini bulabilir misiniz? Eğer hayır diyorsanız, bunu tanımlayacağım. Eğer insanın içerisinde en küçücük bir batıl inanç kalıntısı varsa, bu kişi bir insanın Tanrısal gücün enkarnasyonu, sözcüsü ya da medyomu olabileceği fikrini tam anlamıyla reddetmeyecektir. Vahiy kavramı bu durumu kolayca açıklar ve ben bununla derinden sarsıcı ve rahatsız edici, tarif edilmez bir açıklık ve kesinlikle aniden görülür ve duyulur hale gelen bir şeyleri kastediyorum. Kişi bunu duyar -araştırmaz; alır- ve kimin verdiğini sormaz: Bir düşünce kaçınılmaz ve tereddütsüz biçimde şimşek gibi çakar ve o anda seçeneğim yoktur... Her şey istemim dışında olur, özgürlük, bağımsızlık, güç ve ilahlilik fışkırması gibi” (Ghiselin, 1952, p. 202).

“Tanrı öldü” sözünü söylemiş olan bir yazar kendi ilham deneyimini tanımlamak için dinsel sözcükler kullanmakta tereddüt etmemektedir: “enkarnasyon,” “sözcü,” “medyom,” “Tanrısal güç,” “vahiy,” “istem dışı,” “ilahilik.” Alıntı kısımlarındaki her şey sıradan egosal uyanıklığın “zorlayıcı” biçimde kenara itildiğini ve bu suretle başka bir şeyin akması için yol açıldığını göstermektedir. Buradaki anahtar terim “istem dışı”dır. Yazarın “başka bir seçeneği yoktur.” “Kişi araştırmaz,” diye yazar Nietzsche. İlham halinde şuurlu zihin bir şeyi araştırmaz; “fışkırma” ise “ilahilik”in zorlamasıyla olmuştur. Bu durum bize Picasso’nun sözlerini hatırlatır: “Araştırmam, bulurum.”

Nietzsche’ye göre ilham artmış bir canlılık deneyimidir. “Yaratıcı enerjim en rahat biçimde aktığı zaman kaslarıma ait etkinlik daima en üst düzeydedir. Ruhu bir kenara bırakalım, beden canlılaşmıştır. Böyle bir durumda dans ederim; en ufak bir yorgunluk olmaksızın dağlarda yedi

sekiz saat dolaşırım. İyi uyurum, bol bol gülerim; tam anlamıyla canlı ve sabırlıyım.” Diğer taraftan birçok medyomlar gibi, böyle bir ilham patlamasının hemen öncesinde ve sonrasında Nietzsche’nin sağlığı kötüleşiyordu.

İlham getiren yaratıcı ayrışmaya ait bir diğer örnek büyük bir şairin şiirsel enerjilerini açığa çıkartma girişimidir. 15 Mayıs 1871 tarihinde Arthur Rimbaud, Paul Demeny’ye yazdığı mektupta ayrılmış şiirsel görücülük haline ulaşmak için geliştirdiği Kartezyen karşıtı yöntemi tanımlıyordu (1957, pp. 28-35). Rimbaud bu mektubu yazdığı sırada 16 yaşındaydı ve 19 yaşında yazma kariyeri son buldu.

“Şiirin geleceği üzerine söylev” başlıklı bu mektubu maji ve okült bilimlerle ilgili kitapların içine gömülmesinin ardından yazılmıştı. Burada iki kez “evrensel ruh” ya da zihin fikrinden söz ediyordu. Rimbaud’a göre gelecekte şiirin ölçüsü onun vizyoner orijinalitesi olacaktı. Her şair “kendi zamanında evrensel ruh içerisinde açığa çıkan bilinmeyenleri” tanımlayacaktı. Rimbaud şairi bilinmeyenin kaşifi olarak görüyordu. “Bu yüzden kendimi vizyoner haline getirmeye çalışıyorum,” diye yazıyordu (1957, p. 34).

Kendini bir görücü ya da vizyoner olarak yetiştirme projesinin merkezinde yaratıcı ayrışma tekniği vardır. “Ben bir başkasıyım,” sözleri bu ünlü mektubun pek çok yerinde göze çarpıyordu. Sıradan Ben gerçek şairin Ben’i değildir, o yalnızca bir “memurdur.” “Diğer” benlik ise şairin uyandırmaya çalıştığı şeydir. Bu suretle o konvansiyonel egosundan ve dünyayı konvansiyonel biçimde algılamaktan sıyrılmaktaydı. “Şair olmak isteyen bir insanın ilk yapması gereken çalışma bütünüyle kendini bilme çalışmasıdır (1957, pp. 28-35).” Normal parçalanmış hal içerisinde varlığımızı oluşturan benliğin -evrensel ruh- “tamamı” bizim için şuur dışı durumdadır. Bir insanı vizyoner hale getirmek ve benliğinin bütünü açığa çıkarmak bir tür şiddet eylemidir, ve “ruh canavarımsı bir hale getirilmelidir.” Şair, aynı Prometheus gibi, tüm duyularından çözümlere kendini vizyoner haline getiren bir “ateş hırsızıdır.” Aşkın, ıstırapın, çılgınlığın her biçimiyle o kendisini arar, kendi içindeki tüm zehirleri tüketir, ancak özlerini kendinde muhafaza eder (1957, p. 32).” Konvansiyonel duyu hayatının sistematik olarak terk edilmesi diğer benliğe ve şiirin geleceğindeki hedef olan bilinmeyene giden yoldur. Rimbaud şiirin geleceğinden Grek dönemine geri dönüş olarak söz eder. Bu konuyu detaylandırmaz, ancak bununla herhalde Eflatun’un kutsal deliliği gerçek şiirin temeli olarak görmesi fikrine gönderme yapmaktadır. Rimbaud’un göndelik ego ve duyu hayatından şuurlu olarak ayrışma teorisi yirminci yüzyılın ilk dönemlerindeki sürrealistler tarafından tekrar gündeme getirilmiştir. Gelecek bölümden sonra bu konuya tekrar döneceğiz.

Medyomluk

İlham medyomluğun akrabasıdır (Salter, 1961, pp. 78-94). Medyomu ayrışma süresince şuur dışı kaynaklarla ilişki kurma kolaylığına sahip bir kimse olarak tanımlayabiliriz. Bu tanım ölümlerle ya da ruhlarla iletişim kurma iddialarına yansız biçimde yaklaşır. Bu türden iddialara ait kanıtların değerlendirilmesi konumuz dışındadır, çünkü burada yalnızca yaratıcı ayrışma kavramını tanımlıyoruz. Yaratıcı sözcüğünü kullanıyorum çünkü bazı medyomlar ölümlerle iletişimin yanı sıra, kaliteli sanatsal eserler, olağandışı fiziksel etkiler, paranormal algılar, doğaüstü varlıklardan rehberlik alma gibi yetenekler de sergilemektedirler

Medyomluğun ayrışmacı yanına yaklaşmanın bir yolu Rehber Varlık fikridir. Medyomlar genellikle Rehberler aracılığıyla çalışırlar. Bunların işi çeşitli alemler ya da şuur düzeyleri arasında aracılık etmektir. Bu rehberlerin ne olduğu -ruhlar, koruyucu melekler, ikincil benlikler

ya da alt kişilikler- konusu burada bizim için önemli değildir. Bizi ilgilendiren şey, onların ne yaptıklarıdır: yani, psikolojik varlık alemleri arasındaki trafiği kolaylaştırmak, egonun şuur içerisindeki merkezi konumundan ayırışmasına yardımcı olmak. Rehber, otonom, otomatik ve kendiliğinden hareket edebilir durumdadır. Aşağıdaki örneklerde bir başka ego, ajan ya da şuur merkezi kendisini kişinin zihinsel hayatındaki normal akış içerisine yerleştirmektedir.

Pearl Curran

Pearl Curran isimli 31 yaşında bir ev hanımı, 8 Temmuz 1913 tarihinde bir ouija tahtası aracılığıyla şu sözcüklerin yazıldığını gördü: “Birçok aylar evvel yaşadım. Şimdi tekrar geliyorum, Patience Worth’tur benim adım.” O gün bir dizi etkileyici edebi eserin başlangıç gününü oluştuyordu. 17. yüzyılda yaşadığını söyleyen ve kendisine “Patience Worth” ismini veren bu özgün şahsiyet Curran’ın medyomluğu aracılığıyla binlerce şiir, altı roman ve tomarlarla felsefi metin yazdırmıştır ve bütün bu eserler medyomun normal halindeki yeteneklerini fazlasıyla aşmaktadır.

Patience Worth bir Rehber, Curran’ın yaratıcı ayırışmasını kolaylaştıran bir araç olarak işlev görmüştür. Eski bir araştırmacı yaptığı incelemeler sonucunda şu sonuca varmıştır: “Bn. Curran zeki bir kadındır, ancak zihinsel kapasitesi Patience Worth’ten çok daha aşağıdadır. Kısacası burada söz konusu olan şey güç ve anlayış kapasitesi bakımından normal şuurunu aşan bir şuuraltı benliktir... Ayırışma bir şekilde büyük ölçüde genişlemiş kapasitede bir benliğin şekillenmesiyle sonuçlanmaktadır.” (Prince, 1964, p. 431).

Bu “büyük ölçüde genişlemiş kapasite”nin örnekleri aynı zamanda tarihi romanlar yazma yeteneğini de içermektedir ve bu eserler Hartford Courant, Los Angeles Times, ve New York Times gibi tanınmış gazetelerin eleştirmenlerinden en yüksek övgüleri almıştır. Metinler eski, arkaik ve dialektik kelimelerle doludur ve aynı zamanda Curran’ın normal bilgisinin oldukça dışında derin ve anlaşılması güç tarihi gerçeklere de değinmektedir. Edebi üretim tarzı, fenomenal hafıza, fenomenal hız ve zihinsel operasyonların fenomenal karmaşıklığı bakımından da dikkat çekicidir (Prince, 1964, p. 487). Sıklıkla yazmayı kesiyor, dikkatini gündelik uğraşlara veriyor ve sonra da sanki hiç ara vermemişçesine kaldığı yerden devam ediyordu. Aynı Mozart’ın besteleri gibi onun edebi ürünleri de, derin bir mantal tabakada tamamlanmış gibi gözüküyordu; onları yazarken sanki yalnızca bir yerlerden okuyor ya da bir suflör bunları kendisine dikte ettiriyordu. Patience Worth anında stilini değiştirebiliyor ve bambaşka bir stilde yazdırmaya başlıyordu (Prince, 1964, p. 361).

Prince bu vakanın dikkatli analizlerini özetlerken, Patience Worth’un ortaya çıkışıyla ilgili olarak “Sıradan hiçbir insan önceden bir işaret vermeksizin, olağanüstü zihinsel güçlerin kullanımında bu kadar ani bir parlaklık sergileyemez.” demektedir. Prince, Patience Worth vakasıyla ilgili olarak ya şuur dışı kavramının gözden geçirilmesi gerektiği ya da Patience Worth’un yazdıkları şeylerin kaynağı olarak Pearl Curran’ın kendi zihninin dışında bir ajanın varlığını kabul etmek zorunda olduğumuz sonucuna varmıştır. Bu dikkat çekici bir iddiadır ve ilgili okuyucu orijinal kaynağın ne olduğunu incelemelidir. Benim görüşüm Bn. Curran’ın Rehber aracılığıyla normal benliğinden ayırışıp böylece süpernormal, yaratıcı benliğiyle birleştiği yönündedir.

Benzer biçimde, tartışmak istediğim diğer vakalar için de, yaratıcı ayırışma daha yüksek bir birleşme fazı olarak düşünülebilir. Sıradan benlik Rehber aracılığıyla otonomisini yitirmiş gibi gözükmemekte, fakat bu, gizli olağandışı benliğe giriş kazanmaya yol açmaktadır. Burada esas vurgulamak istediğim nokta ayırışmanın, genellikle açık biçimde adaptasyonsuzluk olarak ortaya çıkmasına rağmen, aynı zamanda yaratıcılık için güçlü bir araç olabilmesidir. “Patience Worth”

vakası sıradan insanların kendi içlerinde gizlice olağanüstü şairane, imajinatif ve ruhsal yetenekleri barındırabileceklerini göstermektedir.

Arklı Joan (Joan d'Arc)

Yaratıcı ayırışma olağandışı liderlikte de rol oynamıştır. Bunun çarpıcı bir örneği, ülkesindeki İngilizlere karşı bir orduya öncülük etme talimatları veren sesler duyan ve vizyonlar gören genç bir kızın vakasıdır. Ark'lı Joan kendi rehberleriyle temasa geçtiğinde henüz 16 yaşlarındaydı ve rehberleri St. Michael, St. Catherine ve St. Margaret'ti. Ark'lı Joan'ın deneyimlerinin yorumları, temporal lob krizlerinin sebep olduğu halüsinasyonlardan doğaüstü ziyaretlere kadar geniş bir yelpazede oluşmaktadır. Kesin olan bir şey varsa o da bu deneyimlerin onun yaşamını kökten değiştirmesi ve aslında Batı tarihinin gidişini değiştirmiş olmasıdır.

Başka bir şeyler Joan'ın baştan beri dindar ve sağlıklı olan normal benlik perspektifini değiştirmiştir. Duyduğu sesler ve gördüğü vizyonlar -ayrışmış personası- obsesif bir güçle işbaşına geçmiş ve onu yeniyetme bir kız için görülmedik eylemler yapmaya yönlendirmiştir. Böylece amirleriyle çok parlak tartışmalara girebilmiş ve misyonunun her aşamasında karşılaştığı yıkıcı kuşkuyla başa çıkabilmiş; olağanüstü fiziksel zorluklara katlanmış, çatışmalarda aldığı yaralar esrarengiz bir hızla iyileşmiş ve en sonunda darağacında yakılma karşısında azimli bir şekilde durabilmiştir (Gies, 1981).

Bir vakada alacağı yarayı önceden bildiğine dair bir kanıt vardır. Olaydan iki hafta önce bir çarpışmada yaralanacağını ifade eden bir mektup yazmıştır. Papaz Paquerel de çarpışmadan bir gün önce yaralanacağını söylediğini ve ertesi gün göğsünün üstünden yaralandığını rapor etmiştir (Sackville-West, 1936/1991, pp. 361-362).

Duyduğu "sesler"le ilgili olduğu için söz etmeye degecek bir başka ilginç vaka daha vardır. Mahkeme kayıtlarına göre Joan, Lüksemburg'taki mahkumiyeti sırasında kaçmaya çalışırken 20 metre yüksekliğinde bir kuleden atlamıştır. Bunu yaparken duyduğu seslerin açık komutlarına zıt yönde hareket etmiştir ve bu da duyduğu seslerin yalnızca kendi iç arzularının ifadelerinden ibaret olduğu görüşüyle ters düşmektedir. Bu atlayıştan ciddi bir yara almaksızın kurtulmuş olması da ayrıca dikkat çekicidir (Sackville-West, 1936/1991, pp. 254-258). Ama bu vaka onun duyduğu seslerin yabancı ve ayrışmış doğasını doğrulamaktadır.

Gaipten sesler ve vizyonlar açıkça ayırışma haline ait fenomenlerdir, ancak bunlar olmaksızın Ark'lı Joan'ın olağanüstü kariyeri düşünülemezdi. Burada bir kez daha yaratıcı ayırışmanın paradoksuyla karşılaşırız: Bir düzeyde rutin egoyla bağlantısı kopmuş biçimde görünen şey daha sonra tümüyle yaratıcı bir sürecin parçası olarak açığa çıkar.

Eusapia Palladino

Pearl Curran ve Ark'lı Joan rehber varlıklarının yardımlarıyla edebi ve sosyal yaratıcılık örnekleri sergilerken şimdi inceleyeceğimiz iki örnek de paranormal fiziksel ve zihinsel kapasiteleriyle ilgili raporlarla öne çıkmaktadırlar. Bu vakalardaki paranormalliğin kanıtlarını değerlendirmek bu makalenin sınırlarını çok genişleteceğinden dolayı konunun bu yönünü ele almıyorum. Ancak yine de her iki vakada da kanıtların en azından zorlayıcı olduğu yönünde görüşümü belirteceğim. Vurgulamak istediğim husus rehber varlığın yaratıcı ayırışmayla nasıl bir ilişki içerisinde olduğudur.

Palladino vakasında rehber varlık "John King"dir. Bu sözde Kral kendisini romantik bir ruh olarak tanıtmış ve yaşarken bir maceracı, şövalye ve yönetici, ölümünde ise dahi bir guru olarak göstermiştir. John King oldukça ilginçtir, çünkü 1850'lerde Davenport kardeşlerden başlamak üzere birçok medyomla ilişkiye geçmiştir. Daha sonra bu enerjik varlık John King, New York'ta

Joanna Kellog ve Mary Jay'e; İngiltere'de Fanny Marshall, Agnes Guppy ve Georgine Haughton'a ve Madam Blavatsky'ye rehberlik etmiştir. John King'in bir ressam tarafından rahatça çizilebilecek derecede net biçimde materyalize olabildiği söylenmektedir. Amerikalı medyum Etta Wriedt'in meydana getirdiği fiziksel fenomenlerden sorumlu olduğu da söylenmektedir. Ve John King daha sonra Napolitan medyum Eusapia Palladino'nun rehberliğini üstlenmiştir (Fodor, 1966, pp. 190-191).

Palladino kendisiyle çalışan araştırmacıların çoğunu oldukça şaşırtmış ve kendisi aracılığıyla bilinmeyen fiziksel güçlerin tezahür ettiğine ikna etmiştir. Güney İtalya'dan gelme eğitimsiz bir köylü olan Palladino'nun çocukluğu suistimal ve personal travmaların izlerini taşımaktadır.

Palladino üzerinde çalışan uzman profesyonellerin sayısı diğer medyomlara göre oldukça fazladır; İtalyan, Fransız, İngiliz, Polonyalı, Rus ve Amerikan araştırmacılar onun paranormal yeteneklere sahip olduğuna ikna olmuşlardır. Bunların dışında yalnız Richard Hodgson ve Eleanor Sidgwick onun bazı hilelerine tanık olduklarını söyleyerek aksi yönde görüş bildirmişlerse de bunların bazıları belki de Palladino'nun ayırışmış halinin ürünleridir.

Palladino'nun acemice el çabukluğu girişimleri tüm ciddi araştırmacılar tarafından bilinir; ancak en sıkı önlemler altında yapılan deneylerde yine de şaşırtıcı fenomenler gözlenmiştir (Feilding, 1963). Palladino için ayırışma bir grup süreciydi. Bazı deneyçiler bunu anlamakta zorlanmışlardır; çünkü bu tip araştırmacılar için bir yandan eleştirel bir tedbirlilik tavrı sergilerken aynı zamanda sıcak ve destekleyici bir tavır içerisinde kalmak zordur. Fransız hekim Joseph Maxwell, yaptıkları deneylerde olumsuz sonuçlar almış olan Hodgson ve Cambridge grubu için "Palladino'nun hilelerinden ve başarısızlığından neredeyse tamamen onlar sorumludur.

Medyomun psikolojik yönünü ihmal etmişler ve onun mekanik bir alet olmadığını unutmuşlardır" (Carrington, 1909, p. 55).

Dr. Joseph Venzano (1907), Palladino'nun seanslarına katılmış ve pozitif sonuçlar elde etmek için doğru grup dinamiğinin önemini vurgulamıştır. Zengin fenomenlerin ortaya çıkmasının celseye katılanların uyumluluğuna ve medyumun özel medyumik durumuna bağlı olduğunu ve "uyumsuz haller"i başarıyı zorlaştıranın yanı sıra hilekarlığı teşvik ettiğini ifade etmiştir (p. 167). Eric Dingwall (1962, pp. 178 - 217), Palladino'nun medyumluğu ile ilgili gözlemlerinde bazı önde gelen İngiliz araştırmacıların, Palladino'nun kaba ve bazen açıkça seksüel tavırları karşısındaki örtülü hoşnutsuzluk ve düşmanca tavırlarına dikkat çekmektedir. Bu yaklaşım "uyumsuz koşulları" ağırlaştırmış ve 1895 Cambridge celseleri süresince medyumun zayıf bir performans sergilemesine yol açmıştır. Doğru grup dinamiği bazen yaratıcı ayırışma potansiyelini açığa çıkarmak için gerekli ön şarttır.

Palladino'nun celselerinde meydana geldiği söylenen olağandışı fenomenler şunları kapsamaktadır: cisimlerin fiziksel bir temas olmaksızın hareket etmesi, cisimlerin ve insanların havalanması (levitasyon), perdelerin dalgalanması, aporlar, medyumun ağırlığının değişmesi, açıklanamayan esintiler ve darbeler, plastik maddeler içinde izler, görünmeyen ellerin teması ve kavraması, ışıklı noktaların görülmesi, bulutlar ve sisler, garip eller ve yüzlerin görünmesi ve diğer gariplikler. Bizim buradaki amacımızla ilgili olmak üzere bu fenomenlerin, medyum ayırışmış bir şuur haline girdiğinde ve rehberinin en aktif olduğu zamanlarda gözlemlendiğini vurgulamak istiyorum. Palladino'yla ilgili en geniş İngilizce dökümanda Carrington (1909) şöyle yazmaktadır: "John King' (ne anlama gelirse gelsin) medyumun kişiliği ile birleştiğinde amnezi hali gerçekleşiyor ve daha önemli fenomenler meydana geliyordu" (p.312).

Leonore Piper

Şimdi, bilimsel camianın dikkatine ilk kez William James tarafından sunulan ve en iyi araştırılan

zihinsel medyomu, Leonore Piper'ı ele alalım. Hukuk ve felsefe eğitimi almış olan Hodgson sert şüpheci mizaca sahip bir araştırmacıydı. Madam Blavatsky'nin hilesini ortaya çıkartmış, Palladino'dan şüphelenmiş ve Leonore Piper'ın hileye başvurmadığından emin olmak için dedektifler tutmuştur. Sonunda Piper Hodgson'u ölüm sonrası varoluş konusunda ikna etmiş ve William James'i de kabulün eşiğine getirmiştir (Murphy & Ballou, 1960, pp. 197-210). Piper ne tip bir insandı? Oldukça normal, dürüst ve açık sözlü biri olarak tanımlanmaktaydı. Onun yeteneği gençken ayrıışmış hallere girebilmeyi öğrenmiş olmasıydı. Piper'ın uzun medyomluk kariyeri boyunca daima bir ya da iki ruhsal rehberi olmuştur. Medyomluğunun ilk dönemlerinde rehberi, Fransız bir hekim olduğunu söyleyen Phinuit adlı bir varlıktır. Daha sonra, -bu belki de medyomluğunun en yaratıcı dönemidir- Phinuit'in yanı sıra George Pelham da Piper'a rehberlik etmiştir. Yakın zamanda ölen Pelham gerçek yaşamında New York'ta yaşamıştır ve Hodgson'un şüpheci arkadaşlarından biridir. Medyomun psişesine hakim olan Pelham kimliği, celselere katılan ve hayattayken tanıdığı arkadaşlarını birçok kereler teşhis etmiş, onları celsede bulunan diğer kişilerden ayırmış, onlarla samimi bir şekilde konuşmuş, yalnızca kendilerinin bildiği özel detaylar vermiş ve sanki canlı haliyle George Pelham odadaymış gibi iletişimini sürdürmüştür. Daha sonraki dönemlerde Pelham kimliği ortadan kaybolmuş ve bir başka ruh grubu devreye girmiş ve Piper'ın medyomluğu tedricen otomatik yazıya kaymıştır.

Piper fenomeninin dikkatlice incelenmesi sonucunda ya insan varlıklarının bedensel ölüm sonrası varlıklarını sürdürdüklerini ya da bazı medyomların paranormal zihinsel güçlerinin yaygın bilimsel görüşlerin kabul ettiğinin çok ötesinde olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Piper'ın medyomluğu ayırışma halinin yaratıcı potansiyelinin dikkate değer bir örneğini oluşturmaktadır, çünkü olası gerçeklikler ve bazı insan varlıklarının kapsamlı paranormal güçlere sahip olabileceği hakkında veriler sunmaktadır.

Rehber varlıklar medyomlukta her an hazır bulunma konumunda gibi görünmekle beraber, temel işlevleri itibarıyla olmasa da gerçeklik statüleri bakımından belirsiz olabilirler. Carrington (Smith, 1964, p. 37) şöyle söylemektedir: "...Bu trans kişiliklerinin varlığı hakkındaki kanıtlar çok zayıf olmakla beraber, onlar olmaksızın elde edilebilmesi mümkün olmayan geniş bir süpernormal enformasyon yığınına ortaya çıkarmayı başardıkları da bir gerçektir." Rehberlerin (ya da trans kişiliklerinin) kişisel kimliği üzerinde düz mantıkla ısrar etmek pek bir yarar getirmeyecektir.

Ben şahsen medyomik rehberlerin, mitolojinin yaratıcı işlevi hakkında bir şeyler ifşa ettiklerine inanıyorum.

Aslında azizler ve koruyucu melekler gibi ruhsal varlıkların mevcut olduğuna inanmak, beşeri potansiyelin egzotik yönlerini açığa çıkarmak için yardımcı olan imajinatif yapıları meydana getiriyor gibi görünmektedir. Psikolojik görüş açısından rasyonalist ve doğrusal bir yaklaşım bu potansiyele engel olmaktadır.

Sürrealizm

İlham ve medyomluk örneklerine baktığımızda belli koşullar altında kişinin normal şuur haliyle, davranışlarla ve benlik kavramıyla olan bağlantısını koparabildiğini ve onların sınırlarını aşabildiğini görüyoruz. Sürrealizm ise yaratıcı ayırışmayla ilgili son örneğim olacak. Dada ve Fütürizm akımlarıyla yakından bağlantılı olan sürrealizm, savaş ve orta sınıf rasyonalizmine karşıt bir yaşam biçimine adanmış uluslararası bir hareket ve sanatla psikolojinin devrimci bir birleşimi haline gelmiştir. Öncü teorist Andre Breton (Rubin, 1968)

sürrealizmi “saf psişik otomatizm” olarak tanımlamıştır. “Kişi bu sayede bir şeyleri sözlü, yazılı ya da diğer bir yöntemle ifade etmeye niyetlenir. Düşüncelerin diktesi mantıkla idare edilen herhangi bir kontrol olmaksızın ve estetik ya da moral herhangi bir kaygının ötesinde gerçekleşir.” Yine “Sürrealizm şimdiye dek ihmal edilmiş belirli çağrışım biçimlerinin üstün gerçekliğine, rüyaların yüceliğine, yönlendirilmemiş düşünce oyunlarına inanma üzerine kuruludur.” Breton şöyle devam eder, “Rüya ve gerçeklik hallerinin gelecek çözümlemelerine, oldukça zıt görünümlere, bir tür mutlak gerçekliğe ya da sürrealiteye inanıyorum.” (Rubin, 1968, p.64).

Sürrealizmin “saf psişik otomatizm”in peşinden koşmayı, mantığın kontrolünden ve hatta estetik ve moral kaygılardan kaçmayı temel alarak, ayırışma üzerine kurulu olduğu açıktır. Mantık, estetik ve moral “saf otomatizm” için engel teşkil edecektir. Breton rüya ve gerçekliğin birleşimini ihmal edilmiş “ayırışma”nın bir biçimi olarak tanımlar ve böylece yaratıcı ayırışmanın bir kopukluk meselesi değil daha geniş bir bütünle yeniden bağlantı kurma olduğu fikrini yeniden resmeder. Sürrealizm yaratıcı ayırışmayı yeni bir anlam düzeyine getirir. Breton’a göre “sürrealite” içerisinde rüya ve gerçeklik hallerinin çözüldüğü ya da sentezlendiği ve bilinçdışının somut biçimde bilinçli hale geldiği bir projedir. Burada biraz Freud etkisi gözlenmektedir, çünkü Breton bir psikiyatrist olarak yola çıkmıştır.

Aslında bazı sürrealistler Marksizme ilgi duymuşlardır; baskıcı resmi “gerçeklik” görüşüyle el ele yürüyen gelenekleri yıkmak istemişlerdir. Gerçekten, rüya ve gerçeklik arasındaki gerilimin “gelecek çözünümlü”ne ait sürrealist fikir apokaliptik imalarla doludur (Grosso, 1995, pp. 340-351).

Sürrealist devrim, tanım itibarıyla, şuur düzeyinde gerçekleşmek zorundaydı. Bundan dolayı bu kısmı, ayırışma sürecini ortaya çıkarmak ve değişik bir şuur haline ulaşmak için dizayn edilmiş bazı sürrealist teknikleri naklederek bitirmek istiyorum. Ancak şunu da akılda bulundurmak gerekir ki bu teknikler artistik araçlar ve sürrealite devrimini meydana getiren metaestetik stratejiler olarak iş gören tekniklerdir. Aşağıdaki pasajlar ilhamın mekanikleri üzerine notlar olarak da tanımlanabilir.

Sürrealist hareketin önde gelen kahramanlarından biri olan De Chirico, eşyanın “tüm beşeri limitlerin” dışına taşmış biçimde nasıl algılanabileceğinin öğrenilmesi gerektiğini vurgular. “Mantık ve sağduyu” bariyerleri kırılmalı ve kişi “çocukluk vizyonları ve düşleri bölgesi”ne geri dönebilmelidir. De Chirico soğuk bir kış günü Versailles’da yaşadığı bir olaydan bahseder. Baktığı her sütun, her mermer heykel, her pencere sanki kendisine soran gözlerle bakmaktadır. Her şey sanki “bir ruha, akıl ermez bir canlılığa” sahip gibidir. De Chirico şöyle düşünür: “Orijinal insan esrarengiz imlerle dolu bir aleme karışmalı, her adımda ürpermelidir” (Chipp, 1969, pp. 397-409). Ressam, bizim kutsal ya da mitik olarak nitelendirdiğimiz alemler hakkında konuşmaktaydı. Mantık tarafından empoze edilen sınırlardan ayırışmak eşyanın “orijinal” mitik ve animistik şuurunu açığa çıkarmaktadır. Birçok kişiye göre bu şuurda yaşamayı öğrenmek kültürel bir devrime yol açacaktır.

Sürrealizmin temel tekniği otomatizmdir. Otomatizm egonun sınırlandırmalarını gevşetir. Bu bazen otomatik yazının “duyarlı ceset” (exquisite corpse) denilen tuhaf bir biçimde karşımıza çıkar. Breton’un parlak bir buluşu şöyledir: Her katılımcı bir parça kağıda bir sözcük, bir cümle yazar ya da bir imge karalar ve hiç kimse bir diğerinin ne yazdığını bilmez. Sonra tüm kağıtlar toplanır ve rastgele biçimde karılır. Bu işlemin sonucunda tamamen beklenmedik -ayırışmış- örüntüler oluşur ve bunlar orijinal bir şiir ya da sanat eserine temel oluşturabilir. Bu diğer deneyimsel grup prosedürleri için bir model olabilir; sanatta olduğu kadar terapide ya da problem çözümünde denenebilir. Düşünce süreçlerimizi rastgeleleştirerek, “duyarlı cesetler”

bize kendi kendini sınırlayan zihin kalıplarını kırmamızda yardımcı olabilir.

Salvador Dali “paranoik kritik aktivite” adını verdiği bir teknik geliştirmiştir. Bunun ana fikri kişinin obsesyonlarını sistematik olarak somutlaştırmaya çalışmasıdır. Paranoik kritik aktivite Victor Frankl’ın çelişkili niyet dediği şeyle benzeşmektedir. Negatifliği inkar etmek ya da bastırmak yerine onu onaylar ve ifade ederiz; kendimizi somut bir tarzda ona bakmaya zorlarız.

Rimbaud’un dediği gibi onu abartır ve canavarlaştırırız. Paranoikayı kendi sistemimizin içinden çıkartır ve aynı zamanda onu artistik olarak çekici ya da terapötik olarak yararlı bir hale dönüştürürüz. Bu “aktivite” bana sanatın iyileştirici gücünün bir parçasıymış gibi görünmektedir. Bu, şu sözleri söyleyen Dali için de geçerlidir: “Bir deliyle aramdaki tek fark benim deli olmayışımdır” (Bosquet, 1969, p. 83).

Rastgele ya da uygunsuz dizilimler beğenilen sürrealist hilelerdir. Buradaki temel fikir şeyleri rastgele biçimde kombine ederek rutin gerçeklik hissimizi yıkmaktır. Örneğin kolaj tekniği kişinin kendisini mantık baskısından ayırıştırmasının bir yoludur. Bu teknik Max Ernst tarafından, “birbiriyle ilişkisi olmayan iki gerçekliğin her ikisiyle de alakası olmayan bir düzeyde kazaen ya da kasıtlı olarak buluşturulmasının sistematik istismarı” olarak tanımlanır (Schneede, 1973, p. 19). Birbiriyle ilgisi olmayan iki gerçekliğin buluşması bir ayırışma tipidir; mantıksal beklenti ve alışılmış algılama şaşırtılır ve imajinasyon yeni bir bağlantı kurmaya ve yeni bir anlam çıkartmaya zorlanır. Kolaj tekniği yaratıcı tepkiyi harekete geçirmek için zihinsel alışkanlıklarımızın şaşırtılmasının bir yoludur. Günlük yaşamı “ilişkisiz gerçeklikler” arasındaki buluşmanın sürekli bir “kolajı” olarak algılamaya başladığımızda bu tekniğin terapötik imaları bizim için önemli hale gelir.

Sonuç

Benim açımdan, yaratıcı ayırışma zihnin, olağan gerçekliğin sınırlarından uzaklaşma, onu dönüştürme ve hatta onu aşma gibi gelişmiş bir yeteneğini temsil eder ki bu haller genelde tehlikeli, depresif ve sıklıkla travmatik olarak nitelendirilir.

Bu yazıda verdiğimiz örnekler kapsamında yaratıcı ayırışmayı insan deneyiminin temel bir niteliği olarak görebiliriz. Öyle sanıyorum ki incelediğimiz vakalarda bir gelişim çizgisi görmek mümkündür. Fenomen spontan ve bireysel olandan isteğe bağlı ve kolektif olana doğru evrimleşir gibi görünmektedir.

İlham başlığı altında Eflatun’un övdüğü kutsal delilik ve sanatçılara ilham veren Müzler fikri üstünde durduk. Burada olağan zihin ya da benliğin demonik yer değiştiricisi olarak bir cin (genius) nosyonu ile karşılaşırız; Eflatun’un İon’unda şair, ekphron olarak tanımlanır, “onun mantıklı zihninin dışında.” Dokuz Müz ile birlikte spontan ilhamın ortaya çıkabilme ümidi vardır, kontrol edilmese bile en azından majik envokasyon lisanı yoluyla rahatsız edilebilirler.

Medyomlukla ilgili olarak seçtiğim örnekler titiz biçimde incelenmiş ve hakkında bol veri toplanmış vakaları içermektedir. Kanımca Ark’lı Joan, Leonore Piper, Eusapia Palladino ve Pearl Curran genel geçer psikolojiye meydan okumaktadır, çünkü kayıtlar onların davranışlarının hüküm süren paradigmalarımızın izin verdiği sınırları aştığını göstermektedir. Bununla birlikte bu bölümde benim esas ilgilendiğim konu bu kişilerin dikkat çekici davranışlarının ayırışma mahsulleri olduğunu göstermek oldu.

Ayırışma daha iradi hale geldiğinde onun yaratıcı potansiyelini istek doğrultusunda kullanmak daha kolaylaşmaktadır. Bundan dolayı ilhamlı peygamber, medyum ya da sanatçı, baraj setleri açıldığında alıcı hale geçer, fakat aynı zamanda ilhamı kültürel olarak yarayışlı bir biçimde yakalamaya çalışır. Bunu daha fazla iradi hale getirmenin yollarını arar. Eflatun felsefeyi ölüm

uygulaması olarak tanımlamıştır. Bu, Eflatun'un tanımıyla kişinin bedeninden ayrışması anlamına gelir. İradi ayrışma aynı zamanda Müzlerin çağırılması işleminin de bir parçasıdır. Dionizos ayinlerinde dans, psikodelik maddeler ve hiperventilasyon yardımıyla ayrışma hali elde edilir.

Psişik araştırmacılar kendi hikayelerinin içinde gömülü olabilecek bazı gerçek özleri inceleyip araştırırken ayrışma yeteneğine sahip medyomlar ve peygamberler insanlığın ruhsal yaşamını yöneten imajinal alemin yaygın coğrafyasını açığa çıkarıp ifşa etmişlerdir. Büyük miktarda veri, zihnin gündelik "gerçeklik"le ayrıştığında insan potansiyelinin yeni boyutlarının açığa çıktığını göstermektedir (Krippner, 1994b).

Beni ilgilendiren soru bu sürecin kolaylaştırılmasının mümkün olup olmadığıdır. Yaratıcı ayrışmayı gündelik yaşamın içerisine deneyimsel olarak katmak mümkün müdür? Yaratıcı ayrışmanın tarihinde kritik bir dönüm noktasını temsil eden sürrealistlerin bu soruya verdikleri yanıt "evet"tir. Ayrışma, sürrealizm ile birlikte, tüm savaş sonrası gerçeklik prensibinin, yerleşmiş gerçeklik anlayışını sürdüren temel düşünce yapılarının yıkılmasında devrimci bir silah haline gelmiştir.

Yaratıcı ayrışmanın ileri gelişimine aday olarak gördüğüm sürrealite, Müzlerin kültünü yeniden canlandırma girişimiydi. Yeni bir davet, ilhamın mekanıyla ilgili yeni içgörüler sağlayan psikoanaliz ve psişik araştırmaların ışığında mümkün olabilecektir. Sürrealizm bir temel hedefle birlikte hiperkartezyen tekniklerin bir mirası olmuştur: otomatizmanın yeni davranışlara, yeni şuur modlarına ve yeni benlik kavrayışına geçiş kapısı olarak hizmet edecek biçimde kontrollü olarak özgürleştirilmesi.

Fakat burada peşinden koşulan yenilik yalnızca bireysel sonuçları değil sosyal olanlarını da kapsamaktadır. Breton, de Chirico, Dali ve benzer görüşü savunan kişiler için ayrışma, bir kültürel devrimin ve yaygın gerçeklik prensibinden kurtulma ve onu yıkma gerekliliğini vaaz eden bir tür din sonrası eskatolojinin temellerini oluşturmuştur. Baskıcı rasyonellik, Bilinçdışının Kurtarıcılığı tarafından yenilmesi gereken bir Şeytan haline gelmiştir. Sürrealizm hepimizin içindeki "sihirli çocuğa" boyun eğerek rüyalarımızı gerçekleştirmeyi istemektedir. Sürrealizm sıradan gerçekliğe cepheden saldırmaktadır. Sürrealist için yaratıcı ayrışma yüksek nitelikli yaşama sanatı için bir ilke, rüyaların başıboş gezintilerinin yaşamın somut dokusu içinde yüzeye çıkmasına izin vermek demektir. O yarı otomatik hallerde iradi olarak nasıl yön bulunacağını öğrenmektir.

Heyecan verici ve tehlikeli zamanlar yaşamaktayız ve gerçeklik oyunu olarak adlandırılan şeyi oynamanın yeni yollarını öğrenmeye ihtiyacımız var. "Gerçeklik" hastalığından yakınan bir kişi için en büyük terapötik potansiyel şunu söyleyebilmektir: Bizler yalnız değiliz; her birimiz çoklu bir yapıya sahibiz. Bunu çoklu zihinsel tabakalar ya da çoklu alemler olarak düşünsük de düşünmesek de buradaki esas mücadele gündelik yaşamın sınırlarından yaratıcı biçimde ayrışma sanatını öğrenmektir.

Bu da her bireyin rüyalarımızın spontanlığı ile sıradan gerçekliğin baskıcı doğası arasındaki doğru dengeyi arayıp bulmaktaki özgürlüğüyle oluşacaktır. Sürrealite, düşüncenin zincirlenmemiş oyununa teslim olduğumuzda ve rüyaların yaratıcı gücüne tüm varlığımızla inandığımızda ortaya çıkan bir şeydir. Böyle bir fikri nasıl kullanıma sokabiliriz? Terapötik ve özgürleştirici değeri -eğer varsa- nedir?

Kanımca, bu sorunun tek bir cevabı yoktur, anında uygulayabileceğimiz bir formül yoktur; çünkü ayrışmış, otomatik hallerle ilgili daima tahmin edilmesi mümkün olmayan bir şeyler vardır. Her şeyden öte, ayrışmada ego başka bir hale bürünür. Bazen dramatik biçimde değişiriz. Yaratıcılık yeniliği içerir ve yenilik tanım itibarıyla açık uçlu bir kavramdır. Ve bu, sunduğum perspektifin

cazip tarafıdır. Yaratıcı ayırışma fenomeni yeni öğrenim deneyimleri, yeni kognitif maceralar ve yeni öyküler içermektedir.

Referanslar

- Bosquet, A (1969). *Conversations with Dali*. New York: Dutton.
- Carrington, H. (1909). *Eusapia Palladino and Her Phenomena*. New York: Dodge & Company
- Chipp, H.B. (1969). *Theories of Modern Art*. Berkeley: University of California Press.
- Crabtree, A. (1985). *Multiple Man*. New York: Praeger Special Studies.
- Crookes, W. (1972). *Crookes and the Spirit World*. New York: Taplinger.
- Dingwall, E. (1962). *Very Peculiar People*. New Hyde Park, NY: University Books.
- Dodds, E. R. (1968). *The Greeks and the Irrational*. Berkeley: University of California Press.
- Evelyn-White, H. (Translator) (1959). *Hesiod: The Homeric Hymns and Homeric*. London: Harvard University Press.
- Feilding, E. (1963). *Sittings with Eusapia Palladino and Other Studies*. New Hyde Park, NY: University Books.
- Fitzgerald, R. (1990). *The Odyssey: Homer*. New York: Vintage.
- Fodor, N. (1966). *Encyclopedia of Psychic Science*. New Hyde Park, NY: University Books.
- Fowler, H. N. (1966). *Plato*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ghiselin, B. (Ed.) (1952). *The Creative Process*. New York: Mentor.
- Gies, F. (1981). *Joan of Arc: The Legend and the Reality*. San Francisco: Harper & Row.
- Grosso, M. (1992). *Frontiers of the Soul*. Wheaton, IL: Quest Books.
- Grosso, M. (1995). *The Millennium Myth*. Wheaton, IL: Quest Books.
- Hamilton, E., & Cairns, H., (Eds.) (1961). *Plato: Collected Dialogues*. New York: Pantheon.
- Krippner, S. (1994a). Cross-cultural treatment perspectives of dissociative disorders. In S. J. Ward & J. W. Rhue (Eds.), *Dissociation: Clinical and Theoretical Perspectives* (pp. 338-361). New York: Guilford Publications.
- Krippner, S. (1994b.) Creativity. In R. J. Corsini (Ed.), *Encyclopedia of Psychology* (pp. 341-342). New York: John Wiley.
- Lattimore, R. (1967). *The Iliad of Homer*. Chicago: University of Chicago Press.
- Murphy, G., & Ballou, R. (1960). *William James on Psychical Research*. New York: Viking Press.
- Prince, W. F. (1964). *The Case of Patience Worth*. New York: University Books.
- Rimbaud, A. (1957). *Illuminations*. New Directions.
- Rubin, W. (1968). *Dada, Surrealism, and Their Heritage*. New York: Museum of Modern Art.
- Sackville-West, V. (1991). *Saint Joan of Arc*. New York: Doubleday. (Original work published 1936).
- Salter, W. H. (1950). *Trance mediumship: an Introductory Study of Mrs. Piper and Mrs. Leonard*. London: Society for Psychical Research.
- Salter, W. H. (1961). *Zoar*. London: Sidgwick and Jackson.
- Schneede, U. M. (1973). *Surrealism*. New York: Harry Abrams.
- Smith, S. (1964). *The mediumship of Mrs. Leonard*. New York: University Books.

İlham, Medyomluk, Sürrealizm: Yaratici Ayriřma Kavramı

Çeviren: Reşat GünerÇeviren: Reşat Güner tarafından yazıldı.

Salı, 12 Şubat 2013 21:45 -

Treffert, D. (1989). Extraordinary People. New York: Harper & Row.

Venzano, J. (1907). A contribution to the study of materializations. Annals of Psychical Research. London: Society for Psychical Research.

Wilson, M. (1971). The Life of William Blake. New York: Oxford University Press.